

SVET PTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

02
2016

ISSN: 1580-3600 · LETNIK 22 ŠTEVILKA 02, JULIJ 2016

BELOGLAVE JASTREBE (*Gyps fulvus*) opazujemo največini v zraku, ko ure in ure jadrajo in preiskujejo teren, da bi našli primerno hrano.

foto: **Tomaž Mihelič**

6

JASTREBI SLOVENIJE

Največje razkrojevalce živalske mrhovine jastrebe pesti pomanjkanje trupel večjih poginulih živali v naravi, še tisto, kar jim uspe najti, pa je pogosto zastrupljeno. Zato danes o jastrebih na slovenskih in večini evropskih tal govorimo le še v preteklosti. Zahvaljujoč mrhoviščem nedaleč od slovenskih meja in ponovnim naselitvam pa se ti duhovi preteklosti zopet vračajo k nam.

foto: **Aleš Jagodnik**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 22, številka 02, julij 2016
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVIE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia©)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: www.ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS - BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
tel.: 01 426 58 75,
fax: 01 425 11 81

GLAVNA UREDNICA: Petra Vrh Vrežec
E-POŠTA: petra.vrh@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Alenka Bradač, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrežec

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič, Mojca Pipan

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Vizualgrif d.o.o.

TISK: Schwarz print d.o.o.
NAKLADA: 2500 izvodov
IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revijo sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

POSILANSTVO DOPPS:
Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNIK: Rudolf Tekavčič
PODPREDSEDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Gregor Domanjko, Peter Krečič, Tomaž Mihelič, mag. Iztok Noč, Tanja Šumrada, Manca Velkavrh
NADZORNI ODBOR: Luka Korošec, dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

16

OHRANJANJE BOGASTVA KOČEVSKIH GOZDOV

Za obstoj populacije triprstega detla (*Picoidea tridactylus*) v našem največjem in najbolj gozdnatem območju Natura 2000 Kočevsko so ključne stare in odmrle jelke na nadmorskih višinah nad 800 m, saj se prehranjuje z ličinkami lubadarjev in hroščev, ki vrtajo v odmirajoč in odmrli les iglavcev. Nujno pa bo treba pri gospodarjenju z gozdovi upoštevati njegove potrebe po nerazdrobljenem življenjskem prostoru.

foto: **Marjan Cigoj**

LETNI ZBOR ČLANOV DOPPS-a

V sproščenem in prijetnem vzdušju so se natanko en mesec po otvoritvi Naravnega rezervata Škocjanski zatok zbrali 104 člani DOPPS-a. Tokrat so se na isti lokaciji družili, da bi prisluhnili, kaj se je na društvu dogajalo v letu 2015.

foto: **Gregor Bernard**

30

36

VARSTVO OGRŹENIH SEKUNDARNIH DUPLARJEV

Nekoč bogati travniki, njihve z mejičami ter visokodebelni sadovnjaki se sedaj spreminjajo v monokulturne njive in travnike. V teh življenjskih pogojih pa ni dovolj prostora za prstoživeče živali. Preberite si, kako člani Pomurske sekcije pticam zagotavljajo čim boljše pogoje za gnezdenje in prehranjevanje.

foto: **Gregor Domanjko**

KAZALO

- 4 PTICE NAŠIH KRAJEV
- 6 JASTREBI SLOVENIJE
- 12 EKVADORSKI ANDI
- 16 OHRANJANJE BOGASTVA KOČEVSKIH GOZDOV
- 19 KRATEK ORNITOTURISTIČNI VODNIK
- 20 NAVADNI MRAČNIK
- 22 ČIŽEK
- 24 PAG, MEKA ZA REDKOSTI
- 26 POLETNA OPAZOVANJA V NARAVI
- 28 TOMAŽ JANČAR - NATURO 2000 JE TREBA JEMATI RESNO
- 30 DOPPS V LETU 2015 - LETNI ZBOR ČLANOV
- 32 OHRANJANJE GORIČKIH TRAVNIKOV
- 34 PETLETNO SPREMLJANJE BREGULJK NA SAVI
- 36 VARSTVO OGROŽENIH SEKUNDARNIH DUPLARJEV
- 37 PREZIMUJOČE VODNE PTICE MARIBORSKEGA JEZERA
- 38 BALKAN RIVERS TOUR - NAJVEČJA AKCIJA REŠEVANJA REK V EVROPI
- 39 SELITVENA POT NAREKUJE IZBIRO GNEZDIŠČA
- 41 NAJ FOTOULOV
- 42 REŠEVANJE MLADEGA VRANJEKA
- 42 REŠITELJA ŠTORKLJE PREJELA PRIZNANJE AVIANA 2015
- 42 GNEZDO V CVETLIČNEM KORITU
- 44 NOVICE DOPPS

V zadnjih mesecih se je o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok veliko govorilo in pisalo. Z odprtjem rezervata za obiskovalce je bilo zaključeno dolgoletno urejanje, ki je skupaj s pripravami teklo vse od zavarovanja leta 1998, in sovpadlo z njegovim 18. rojstnim dnevom. Za DOPPS, predvsem pa za ekipo Škocjanskega zatoka, so bili to zelo pomembni mejniki. S ponosom gledamo na prehojeno pot z ovirami na vsakem koraku, na oranje ledine pri vsakem novem sklopu na tej poti. Za uresničitev takšnega projekta so med drugim potrebni vizija, pogum, vztrajnost in sposobnost sodelovanja.

In ker smo v preteklosti vsak dan sproti dokazovali, da vse te vrline imamo, lahko tudi v prihodnost zremo z optimizmom. Na oranje ledine in ovire na poti smo se večinoma navadili gledati kot na izzive in priložnosti, bistven del rasti vsakega posameznika kot tudi organizacije. Odzivi javnosti na novo odprti naravni rezervat so bili imenitni, obisk v prvih mesecih nad pričakovanji. Kar zaskrbljeni smo bili ob prvih koncih tedna po odprtju, ko se je po krožni poti valila množica obiskovalcev, saj se nam jih je zdelo preveč ... Hkrati pa tudi ponosni, da je za zatok toliko zanimanja. In čeprav smo večinoma naravovarstveniki, smo se pogumno podali tudi v trženje svoje ponudbe, ki je po odprtju poleg strokovnih vodenj po rezervatu obsegala ponudbo napitkov v baru ter promocijskih izdelkov in tematskih knjig v trgovini. Iz meseca v mesec ponudbo dopolnjujemo, na primer z jahanjem za otroke, ki smo ga uvedli v maju in tako naše kobile zaposlili tudi kot pomočnice pri ustvarjanju lastnih prihodkov rezervata. V prvih štirih mesecih je na vodenjih Škocjanski zatok obiskalo skoraj štiri tisoč obiskovalcev, kar bistveno presega letošnje številke preteklih let. Individualnih obiskovalcev je še bistveno več, njihovo dnevno število se giblje med 250 in 850 obiskovalci na dan, ob najbolj obiskanih koncih tedna pa se je dnevno število obiskovalcev povzpelo čez 1.000. Z junijem smo začeli tudi oddajati dvorano za dogodke zunanjim uporabnikom, za kar je že precej zanimanja. Poletni čas, ko pri obiskovanju pričakujemo malo zatišja, pa bomo izkoristili za to, da pripravimo še več zanimivih programov za jesen. Vanje želimo vključiti tudi zainteresirane člane DOPPS-a.

Hkrati pa naši ornitologi ugotavljajo, da gnezditveni otočki pri našajo povsem nove dimenzije v varstvu redkih gnezdil k širom po Sloveniji. To velja tudi za Škocjanski zatok, kjer tudi letošnja gnezditvena sezona potrjuje uspešnost obnove rezervata, od katere je minilo že skoraj desetletje. Na otokih letos gnezdi več kot sto parov navadnih čiger (*Sterna hirundo*), več kot 30 parov polojnikov (*Himantopus himantopus*), do 20 parov rdečenogih martincev (*Tringa totanus*) ter 3-5 parov malih čiger (*Sternula albifrons*). Zelo nas je razveselila tudi vrnitev beločlega deževnika (*Charadrius alexandrinus*), ki po letu 2008 prvič spet gnezdi v naravnem rezervatu.

Vsak, ki mu varstvo narave kaj pomeni, je takih podatkov iskreno vesel. Kažejo, da smo dobro izpolnili svoje poslanstvo na področju varstva ptic in njihovih življenjskih okolij. Hkrati pa nam dajejo spodbudo za težke dneve, ko opazimo kakšno novo pomanjkljivost na objektih ali pa ne moremo zapreti finančnih načrtov. Vemo, za kaj delamo – za živa bitja, s katerimi sobivamo na tem planetu, in s tem tudi za nas same. Naše delo je vedno tek na dolge proge, ki nas včasih tudi utruje, a takšni rezultati so vedno kot luč na koncu predora, ki kaže pot naprej.

NATAŠA ŠALAJA,

vodja Naravnega rezervata Škocjanski zatok

foto: Ivan Esenko

PTICE NAŠIH KRAJEV

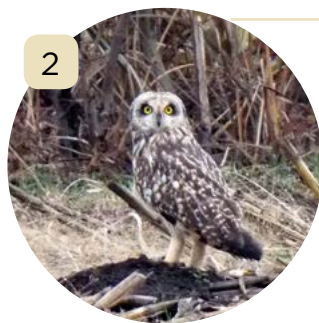
// Al Vrezec, Jurij Hanžel

STEPSKI LUNJ

(*Circus macrourus*)

Ljubljansko letališče Jožeta Pučnika se kaže kot pomembnejša selitvena točka ujed, očitno tudi redkejših vrst, kakršen je bil stepski lunj marca 2015 [BLAŽIČ, B. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 187].

foto: **Jure Novak**

MOČVIRSKA UHARICA

(*Asio flammeus*)

Verjetno prvo dokumentirano prezimovanje v Sloveniji, ko so na Ljubljanskem barju v zimi 2015/16 skupaj prezimovale vsaj štiri ptice [ŠERE, D. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 188–189].

izvirni foto: **Dare Šere**

KOZAČA

(*Strix uralensis*)

Kozače zasedajo gnezdilnice v Sloveniji manj pogosto kot drugje, saj je zasedenih vsega 29 % gnezdilnic, ptice pa vsaj v gorskih gozdovih začnejo gnezdit dokaj pozno, med 15. 3. in 21. 6., kar je bilo večji del ugotovljeno na Krimu pri Ljubljani [VREZEC, A. (2016): *Raptors Conservation* 32: 8–20].

izvirni foto: **Al Vrezec**

RDEČENOGA POSTOVKA

(*Falco vespertinus*)

V maju 2015 smo bili priča invaziji rdečenogih postovk, med katero se je prek Slovenije selilo najmanj 4.000 ptic, največ ptic pa je bilo opaženih na Cerkniskem jezeru in Ljubljanskem barju [HANŽEL, J. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 179–183].

foto: **Gregor Bernard**

VELIKI SRAKOPER

(*Lanius excubitor*)

Na Ljubljanskem barju je med letoma 2008 in 2013 prezimovalo od 51 do 67 velikih srakoperjev, ki so se večinoma držali travnikov in manj njivskih površin [KOCE, U. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 133–144].

foto: **Branko Brečko**

KOSEC

(*Crex crex*)

Gnezditveno razpoloženi samec, obročan junija 2013 na Planinskem polju, je bil ponovno ujet junija 2014 na Češkem, kjer je verjetno tudi gnezdil [VREZEC, A., FEKONJA, D., DENAC, K. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 145–172].

foto: **Ivo Božič**

LAŠKI ŠKRJANEC

(*Melanocorypha calandra*)

V maju 2015 so se vsaj tri ptice zadrževale pri vasi Dragonja in v Sečoveljskih solinah. So morebiti celo gnezdile [ŠERE, D. & SOVINČ, A. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 190].

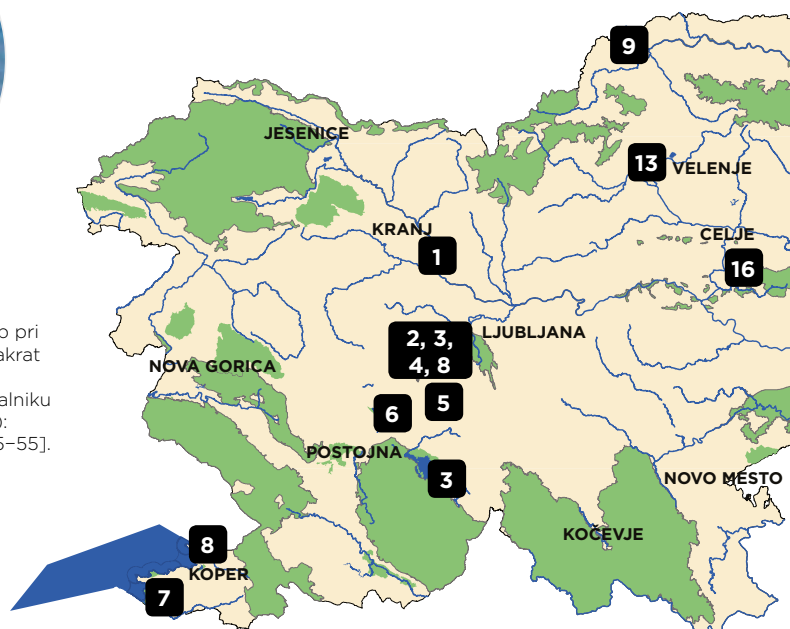
foto: **Borut Rubinič**

ZALIVSKI GALEB

(*Chroicocephalus genei*)

V letu 2014 je bil ta redki galeb pri nas opazovan kar štirikrat, dvakrat v Škocjanskem zatoku ter na Ljubljanskem barju in zadrževalniku Medvedce [HANŽEL, J. (2015): *Acrocephalus* 36 (164/165): 45–55].

izvirni foto: **Dejan Bordjan**

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Al Vrezec, Prirodoslovni muzej Slovenije,
Prešernova 20, p.p. 290, SI-1001 Ljubljana
e-mail: avrezec@pms-lj.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Jurij Hanžel, Komisija za redkosti,
DOPPS, Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana
e-mail: jurij.hanzel@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
www.ptice.si/images/stories/
slike_novice/2010/obrazec_si.doc

9

PUŠČAVSKI TEKALEC (*Cursorius cursor*)

Prvi podatek za Slovenijo - v graškem muzeju Joanneum hranijo najstarejši dokumentirani primerek iz Slovenije, ki je bil ujet novembra 1892 v Šentjanžu na Dravskem polju, muzeju pa je ptico daroval sam Othmar Reiser [ALBEGGER, E. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 173-178].

izvirni foto: Michael Tiefenbach

10

BELOPERUTI KRIVOKLJUN (*Loxia leucoptera*)

Prvi podatek za Slovenijo - iz velike invazije krivokljunov v letih 1889-90 hranijo v graškem muzeju Joanneum samca, ki je bil decembra 1889 ujet pri Mariboru, kar je tudi najstarejše znano pojavljanje vrste v Sloveniji [ALBEGGER, E. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 173-178].

foto: Sigmundur Asgeirsson

11

ČRNA ŠTORCKLJA (*Ciconia nigra*)

Čprav običajna selitvena pot evropskih črnih štorckelj poteka prek Bosporja ali Gibraltarja, se je Franček, prva telemetrijsko spremljana štorcklja pri nas, med avgustom in novembrom 2014 selil iz Slovenskih goric prek Jadrana, Sicilije in Sahare do prezimovališča v Nigeriji [VREZEC, A., FEKONJA, D., DENAC, K. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 145-172].

foto: Ivo Božič

12

SMRDOKAVRA (*Upupa epops*)

Na Goričkem smrdokavre lovijo svoj plen, pretežno bramorje, ogrce hroščev, gosence metuljev ter ličinke dvokrilcev, večinoma na košenih travnikih in travnatih dvoriščih z nizkim rastjem [PODLETNIK, M. & DENAC, D. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 109-132].

foto: Dare Fekonja

13

KAPUCASTI ŽAGAR (*Lophodytes cucullatus*)

Drugi podatek za Slovenijo - samica te tujerodne rase je bila aprila 2016 opazovana na Šaleških jezerih [Komisija za redkosti - vir podatka: A. Bolčina, J. Gojznikar, R. Kraševc, B. Vrhovšek].

foto: Don Delaney

14

MOŠKATNA BLEŠČAVKA (*Cairina moschata*)

Ta tujerodna rasa je v Sloveniji zopet gnezdila, saj je bila septembra 2015 na ribniku pri Hotinji vasi opazovana vodeča samica s sedmimi mladiči [BORDJAN, D. (2015): *Acrocephalus* 36 (166/167): 186].

foto: Dejan Bordjan

15

RIBJI GALEB (*Ichthyaeetus ichthyaeetus*)

Ponovno, sedaj že šestič, je bil ta veliki galeb opazovan pri nas, in sicer na zadrževalniku Medvedce, kjer se je zadrževal od marca do aprila 2014 [HANŽEL, J. (2015): *Acrocephalus* 36 (164/165): 45-55].

foto: Jure Novak

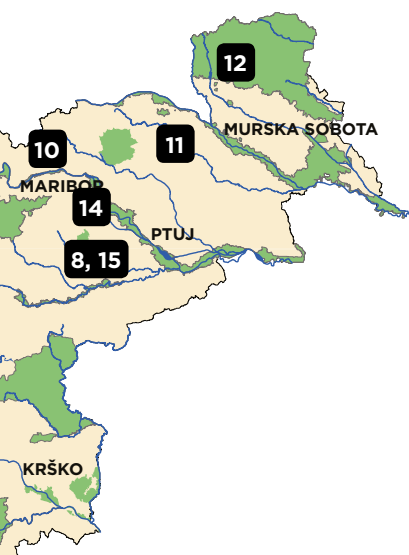

16

BELOHRBTI DETEL (*Dendrocopos leucotos*)

Redek podatek iz Posavskega hribovja - en samec je bil oktobra 2015 opazovan na Velikem Kozjem blizu Zidanega Mosta, od koder so doslej znani le posamezni podatki o pojavljanju vrste [Komisija za redkosti - vir podatka: Matej Gamser].

foto: Aleš Jagodnik

JASTREBI SLOVENIJE

// Al Vrezec, Tomaž Mihelič

Ob večji mrhovini se navadno zbere veliko jastrebov, kjer si izborijo poseben prehranjevalni red. A taka trupla jastrebi v Evropi najdejo večinoma le še na zanje pripravljenih mrhoviščih, saj jih ljudje zaradi izmišljenih higienskih standardov marljivo odstranjujejo tudi iz naravnega okolja. Na sliki sta beloglava jastreba (*Gyps fulvus*).

foto: **Todor Rusinov**

V šolskem učbeniku za biologijo lahko preberemo, da je razgradnja proces razkroja organske snovi, ki se pretvori v anorgansko, vodo, CO₂ in minerale, ter da je ključna za kroženje snovi v naravi. Proces pa ne more potekati brez specializiranih vrst organizmov, ki jim pravimo razkrojevalci. Tako je v teoriji, v praksi pa nas vidik odmrlega navdaja z nekakšnim studom, odvratnostjo, nevarnostjo ali pa vsaj nepotrebno. Odmrta bitja, pa naj gre za rastline ali živalska trupla, se obravnava kot vir zalege in bolezni, ki ga je treba čim prej odstraniti in uničiti. S sodobnimi higijenski standardi, ki si jih je postavil sodobni človek na podlagi svoje kužne zgodovine, nekako ne gre skupaj dejstvo, da so tudi odmrli organizmi del narave, na katerih živi cela veriga razkrojevalcev. Za zagotavljanje higijenskih standardov smo si ljudje izmislili celo posebne službe, ki denimo odstranjujejo odmrlo drevje po gozdu in parkih ali pa higijensko sanirajo živalska trupla v sežigalnicah. Rezultat je osiromašen ekosistem, saj se s tovrstnimi higijenskimi ukrepi zmanjšuje količina snovi v naravnem krogotoku, izginjajo pa tudi viri, potrebni za specializirane razkrojevalce. In vsaj v naših krajih so med največjimi razkrojevalci prav ptice. Pri odmrlem lesu denimo detli in žolne, ki se hranijo z drugimi manjšimi razkrojevalci lesa, pri živalski mrhovini pa jastrebi, ki se hranijo z gnijočim mesom.

ZASTRUPLANJE ČISTILCEV

Če ptice, vezane na odmrli les, pesti zgolj njegovo pomanjkanje, jastrebe pesti še vse kaj drugega. Ne samo da je dandanes videti truplo večje poginule živali v naravi že prava redkost, še tisto, kar jastreb uspe najti, je lahko zastrupljeno. Nič koliko je bilo primerov v preteklosti, ko so jastrebi poginjali zaradi zastrupljenih vab, namenjenih šakalom, volkovom in lisicam. Ali pa so se najedli mrhovine, preresetane s svinčenimi krogli, ki so se potem kopičile v jastrebovem želodcu. Vsi poznamo tudi zgodbo o množičnem pomoru indijskih jastrebov zaradi zdravila diklofenak, ki kravi sicer lajša bolečine, jastrebu, ki se hrani s tako olajšanim govedom, pa preprosto odpovedo ledvice. In bolj civiliziran in higijensko neoporečen je svet, manj prostora je za te naravne čistilce trupel. Zato danes o jastrebih na slovenskih in večini evropskih tal govorimo le še v preteklem času, ki lahko presega spomin ohranjenih zgodovinskih del.

IZGINILI, ŠE PREDEN SO BILI ZABELEŽENI

Če je bilo zadnjih nekaj gnezdečih parov beloglavih jastrebov (*Gyps fulvus*) v Sloveniji najti več kot 150 let nazaj, je bilo izginjanje drugih jastrebjih vrst prehitro, da bi ga uspelo prvim ornitologom na

slovenskih tleh sploh zabeležiti. Povsem verjetno je, da so gnezdeči egiptovski (*Neophron percnopterus*) in rjavi jastrebi (*Aegyptius monachus*) na Slovenskem preprosto brez sledu potonili v pozabo, brkati ser (*Gypaetus barbatus*) pa se je medlo prvokrat in edinkrat Valvazorju v 17. stoletju zapisal kot posebno velik orel iz okolice Polhovega Gradca. V nasprotju z našimi baročnimi predniki, ki so na jastrebe gledali kot na ostudne spake, nevedne sobivanja pod istim nebom, danes nanje gledamo povsem drugače. Jastrebi, relikti srednjeveške evropske narave, se vračajo. S človekovo pomočjo. Počasi in s še vedno negotovo usodo. Tako beloglavi jastreb pri nas ni več redka prikazen, kakršen je bil dobrih 100 let, rjavi jastreb po več kot 100 letih tu in tam zopet pride k nam, brkati seri pa do danes po Slovenskem niso letali že najmanj 200 let in več. In sedaj so spet tu, kot duhovi izginule preteklosti zopet jadrajo pod slovenskim soncem. Privid, ki ga brez resnih naravovarstvenih naporov nikoli več ne bi bilo.

MOČNI PREBAVNI SOKOVI

Vsi jastrebi sicer sodijo med ujede (Accipitriformes), vendar so jastrebi kot skupina mrhovinarskih ujed povsem ekološka in nikakor ne taksonomska opredelitev. Druži jih skupna značilnost, da jim je glavna hrana mrhovina, v nasprotju z drugimi ujedami, orli, kanjami, kragulji in podobno, ki se mrhovine lotijo zgolj priložnostno. Jastrebi nimajo sposobnosti loviti živega plena, razen če je ta izjemno počasen, kakršne so denimo želve, ali celo mirujoč, čemur bi lahko ustrezala ptičja jajca. Jastrebi so počasne ptice, njihove noge so bolj podobne kurjim stopalom kot orlovskemu orožju. Zanje je bolj ključno, da si ob razpadajočem kadavru izborijo pravo mesto v prehranjevalni vrsti. Zato je pomembno, da si velik in vsaj videti izjemno nevaren. Med našimi jastrebmi to mesto zagotovo pripada rjavemu jastrebu, ki je sploh največji jastreb Starega sveta, v Novem svetu pa ga prekaša andski kondor (*Vultur gryphus*). Če bi človek poskusil razpadajoče in od vse vrste golazni načeto meso, bi ga kaj hitro pobralo, izjemno močni prebavni sokovi v jastrebovem želodcu ne le razstrupijo požrto gnilobo, temveč prebavijo celo kosti. Tovrstne gnilobe je vsaj na evropski celine vedno manj, vsaj take, ki bi ustrezala jastrebovemu stasu in teku. Evropski jastrebi, ki so nekoč oprezali za ponesrečeno divjadjo ali poginulo domačo živino, se danes do sitega najedo večinoma le še na zanje pripravljenih mrhoviščih, obloženih s po večini poginulimi farmskimi prašiči. Tovrstnih mrhovišč je nekaj tudi nedaleč od slovenske meje, zato vse pogostejša opazovanja teh veličastnih ptic pri nas le niso takšno naključje.

DOC. DR. AL VREZEC je biolog, zoolog in ekolog, zaposlen kot raziskovalec na Nacionalnem inštitutu za biologijo in kot kustos za ptice v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, na Univerzi v Ljubljani pa je nosilec predmeta Ornitologija. Ptice, zlasti sove in ujede, so njegov osrednji objekt preučevanja, vendar se v okviru ekosistemskih in naravovarstvenih raziskav posveča tudi drugim organizmom, največ žuželkam in rakom, ki skupaj s pticami tvorijo neločljivi ekosistemski preplet. Njegovo prepričanje je, da je ohranjanje narave možno le s kompleksnim razumevanjem dogajanja v okolju, v katerega je vpletenih mnogo različnih, a soodvisnih organizmov. Za doseganja učinkovitega varstva pa je pomembna tudi splošna razgledanost ljudi o biotski raznovrstnosti, zato je aktiven tudi na področju izobraževanja in poljudnega pisanja.

foto: Andrej Kapla

TOMAŽ MIHELICH je univerzitetni diplomirani inženir gozdarstva in odličen poznavalec ptic ter fotograf. Zaposlen je na DOPPS-u kot varstveni ornitolog. Sodeluje pri varstvenih projektih in vodi popise ptic, pri katerih aktivno dela s člani društva in prostovoljci. Večina ga najbolj pozna kot snovalca in koordinatorskega zelo obiskane in odmevne naravovarstvene akcije Varuhi velike uharice, skrbnika portala NOAGS ter koordinatorskega novega ornitološkega atlasa gnezdil Slovenije.

foto: Tomaž Mihelič

BRKATI SER

(*Gypaetus barbatus*)

Čeprav ni največji evropski jastreb (105–125 cm, razpon peruti 235–275 cm), je brkati ser v več ozirih najbolj poseben. Gnezdi najvišje v gorah od vseh jastreb, v Alpah, denimo med 1400 in 2400 m n. v., v Himalaji pa še više. Kot vsi jastrebi je tudi brkati ser mrhovinar, a mu gredo bolj kot razpadajoče meso v slast kosti. Manjše kar pogoltne, večje pa z višine spusti na skale, da se razletijo na številne koščke. Na ta način pride do kostne mozgovine, manjše dele kosti pa lažje pogoltne. Pari, ki so nekoč gnezdili v Makedoniji, so se v večji meri hranili tudi s kopenskimi kornjačami, ki so jih podobno kot kosti trli po ostrem skalovju. Alpski brkati seri so izumrli leta 1913, malo dlje so se ohranili na Balkanu, a sledila je podobna usoda. Razloga za izginotje sta bila pobijanje in zastrupljanje. Ptice iz prvotne evropske populacije so se do danes ohranile le še v Pirenejih, južnem delu Balkanskega polotoka, na Korziki in Kreti. Da bi Alpam vrnili brkatega sera, so v Avstriji že leta 1986 začeli drzen program reintrodukcije in današnji rezultat je približno 15 gnezdečih serov oziroma 100 ptic, ki se večinoma držijo zahodnih Alp v Italiji, Franciji in Švici. Mlade ptice so temne, odrasle pa po trebuhu, prsih in glavi pravzaprav bele, a jih v naravi opazujemo v okrastru ali oranžnem odtenku. To je barva blata, bogatega z železovim oksidom, v katerem se ptice valjajo, da si utrdijo perje.

POJAVLJANJE V SLOVENIJI

Zadnji brkati seri so po Valvazorjevih zapisih gnezdili in se pojavljali pri nas v 17. stoletju, kasneje

Perje mladih **BRKATIH SEROV** (*Gypaetus barbatus*) je temno obarvano. Ptice to mladostno perje v celoti pregolijo v odraslega šele pri okoli petem letu starosti. foto: Jan Reurink

pa zanesljivih opazovanj ni bilo več. Brkati seri so se zahvaljujoč avstrijskemu programu reintrodukcije pri nas zopet pojavili konec 20. stoletja, natančneje leta 1994. Kasneje je sledilo še nekaj opazovanj izključno mladih ptic. Brkati seri namreč začnejo gnezdit šele pri šestih do osmih letih starosti, pred tem se klatijo naokoli. Nazadnje, leta 2012, so obnemoglo mlado ptico, ki je bila izpuščena v okviru reintrodukcije, ujeli nekje pri Celju in jo poslali na okrevanje nazaj v Avstrijo. Sicer se brkati seri danes pri nas pojavljajo večinoma v visokogorju Alp. Vsekakor bo verjetno preteklo še precej časa, preden si bodo alpski brkati seri toliko opomogli, da bo kateri začel gnezdit tudi pri nas. Ob tem je odvisno tudi, na kakšno okolje bodo te ptice v naših krajih naletele v prihodnosti.

Perje odraslega **BRKATEGA SERA** je sicer belo, a so ptice večinoma rumeno-rjave barve, saj se redno valjajo v blatu, bogatem z železovim oksidom, ki povečuje trdnost peres.

foto: Nuno Xavier Moreira / <https://www.flickr.com/photos/xanirish>

Mladi **EGIPTOVSKI JASTREB** (*Neophron percnopterus*) na sliki je že skoraj odrasel osebek, zato je temno obarvan.

foto: **Borut Rubinić**

EGIPTOVSKI JASTREB

(*Neophron percnopterus*)

To je najmanjši (60–70 cm, razpon peruti 155–170 cm) in vsaj pri nas najredkejši jastreb. Danes so egiptovski jastrebi razširjeni zgolj na jugu Evrope, na Pirenejskem in južnem delu Apeninskega ter Balkanskega polotoka. Nekoč so bili po Evropi veliko bolj razširjeni in še v 17. stoletju so jih poznali kot mestne ptice. To še vedno so v afriških in nekaterih azijskih mestih, v Evropi pa po uvedbi higienskih standardov že dolgo ne več. Zaradi manjše rasti so egiptovski jastrebi v družbi večjih jastrebov ob mrhovini nekako v podrejenem položaju, vendar so glede prehrane dokaj prilagodljivi, saj so med vsemi jastrebi najbolj plenilske ptice. Poleg mrhovine namreč lovijo tudi male sesalce, plazilce, želve in žabe, lotijo se tudi ptičjih jajc. So ene od ptic, ki uporabljajo orodje. Zalučan kamen jim služi kot odpiralč trdega nojevega jajca.

Evropski egiptovski jastrebi so po večini selivke, ki prezimujejo v Afriki, nekako od Mavretanije do Arabije, južne populacije, denimo na Balearskih in Kanarskih otokih, pa so stalne. Populacija egiptovskih jastrebov je še vedno v strmem upadu zlasti na Balkanu, močno je konec 90. let upadla tudi v Indiji, kar sovpada z uporabo diklofenaka. Sprva je bil vpliv diklofenaka manjši, saj so se egiptovski jastrebi zaradi tekmovalne podrejenosti večjim jastrebom manj hranili na mrhovini. Ko pa so se populacije velikih jastrebov zlomile, so na vrsto

prišli še egiptovski jastrebi s podobno usodnimi posledicami.

POJAVLJANJE V SLOVENIJI

Egiptovskega jastreba v Sloveniji nismo opazovali že vsaj 130 let, saj je vrsta izginila z vseh Sloveniji bližnjih gnezdišč. Na Hrvaškem so denimo zadnji gnezdili še na začetku 80. let v Paklenici. Danes se tu in tam posamezne ptice pojavijo na Sloveniji bližnjih italijanskih mrhoviščih, denimo v Corninu, zato ni razloga, da ga ne bi opazili tudi pri nas. Ali pač, v Sloveniji namreč ne premoremo mrhovišča za jastrebe!

EGIPTOVSKI JASTREBI so ene tistih ptic, ki uporabljajo orodje, to je kamen, s katerim razbijejo jajce, kakor ta odrasla ptica.

foto: **Martien Uiterweerd**

Mladega **BELOGLAVEGA JASTREBA** (*Gyps fulvus*) izdajajo siv kljun, širok svetel pas na spodnji strani peruti in dolgi perutni prsti.

foto: Aleš Jagodnik

BELOGLAVI JASTREB

(*Gyps fulvus*)

Edini jastreb, ki je v Evropi prisoten v večjem številu in zahvaljujoč njegovi velikosti (95–110 cm, razpon peruti 230–280 cm) tudi edini, ki v tem delu Evrope opazovalcu lahko ponudi občutek množine velikih ptic v zraku. Ptice se lahko v primeru najdene hrane, zberejo v več desetglavo jato. Razlog za to je njihovo sodelovanje pri iskanju hrane, ko se osebk najprej razpršijo po ogromnem območju, nato se, ko se posameznik ob najdeni mrhovini spusti na tla, ponovno zberejo z območja, ki ga lahko merimo v stotinah kilometrov. Glede na to njihovo navado bomo beloglave jastrebe torej opazovali povečini v zraku, ko ure in ure jadrajo in preiskujejo teren, uspešni pa so lahko predvsem na območjih, ki takšno jadranje omogočajo. Zato je beloglavi jastreb razširjen predvsem po hribovitih in toplih območjih okrog Sredozemlja z večino populacije v Španiji, populacija pa se od vzhodnih držav Balkana nadaljuje prek Turčije in Irana do severne Indije in Nepala ter vzhodnega Kazahstana. Gnezdi v skalovju v različnih, a vedno precej toplih in odprtih okoljih. Še najbolj izstopajo njegova gnezdišča na Hrvaškem in Siciliji, kjer lahko gnezdi tik nad morjem. Navadno bomo gnezda našli v skalovju večjih prisojnih gorskih pobočij, lahko tudi precej visoko. Najvišja znana gnezdišča so na 2750 metrih na Kavkazu. Prehransko je vezan predvsem na mrhovino, ki nastaja ob tradicionalnem pašništvu. Populacije prostoživečih parkljarjev so zaradi lova navadno premajhne, da bi vrsti omogočale

preživetje, kar se še najbolj izrazi na območjih, kjer je zaradi ostrejših zim paša prisotna samo v toplem delu leta. Teh območij beloglavemu jastrebu ne uspe več naseliti, čeprav je bil v njih tradicionalno prisoten. V zadnjem času del te problematike rešujejo z vzpostavljanjem mreže mrhovišč.

POJAVLJANJE V SLOVENIJI

V Sloveniji beloglavi jastreb ne gnezdi več. Zadnja številčnejša gnezdišča so bila pred več kot stoletjem v Krnskem pogorju in na južnih pobočjih Trnavske planote. Da je predvsem pomanjkanje hrane razlog za odsotnost vrste, nam nakazuje uspešna naselitev beloglavih jastrebov z vzpostavitvijo mrhovišča v italijanskih Karnijskih Alpah (naravni rezervat Lago di Cornino). Te ptice lahko sedaj redno in prek celega leta opazujemo v Posočju, njihovi dnevni preleti pa obsegajo območje do Sabotina na jugu in Črne prsti na zahodu. Največja jata je bila opazovana poleti 2015, ko je nad Krnčico krožilo 57 osebkov. Podobno lahko na jugu države predvsem v toplem delu leta opazujemo osebkke, ki k nam prihajajo z gnezdišč v Kvarnerju. Takrat so jastrebi pogostejši predvsem na območju grebenov Kraškega roba in Volovje rebri. Prehajanje beloglavih jastrebov med Dinaridi in Alpami je opazno predvsem na območju Vipavskega roba in najbolj hribovitih predelov Krasa in Vipavskih brd.

RJAVI JASTREB

(*Aegypius monachus*)

Je največji jastreb (100–110 cm, razpon peruti 250–295 cm), položaj med največjimi pa poleg razpona peruti utrjuje predvsem z maso, saj lahko najtežji osebki tehtajo več kot 12 kg. Rjavi jastreb je bolj samotarska ptica, za razliko od beloglavega nikoli ne gnezdi kolonijsko, čeprav so najbližja gnezda lahko le nekaj 100 m narazen. Samo v primerih večje razpoložljivosti hrane, ki je izključno mrhovina, se lahko pojavi nekaj teh ptic skupaj, sicer pa bomo vrsto vedno opazovali posamič ali v paru. Zahvaljujoč velikosti nima težav pri vzpostavljanju prehranjevalne prednosti ob najdeni mrhovini in ima pogosto pomembno vlogo pri paranju zasušene kože večjih živali, ki lahko predstavlja oviro pri hranjenju drugih jastreb. Populacija rjavega jastreba se je v Evropi močno zmanjšala. Tako je v 18. in 19. stoletju izumrl v večini držav srednje in južne Evrope. Ohranil se je le na Pirenejskem polotoku in skrajnem vzhodu Balkana, od koder se evropska populacija navezuje na močnejše populacije v Aziji, kjer je razširjen prek Kavkaza, Turčije, Irana in Pakistana do Mongolije in severne Kitajske. Vrsta se lahko pojavlja na izjemnih višinah, v Himalaji tudi nad 7000 metrov, kjer ji lahko dela družbo med jastrebi samo še brkati ser.

POJAVLJANJE V SLOVENIJI

Rjavi jastreb je v Sloveniji izumrl že pred več kot 200 leti in tako nimamo dejanskih zapisov o njegovem gnezdenju, temveč lahko o tem sklepamo na podlagi njegove pretekle razširjenosti v tem prostoru. Zadnje ptice pri nas je doletela žalostna usoda lovske puške. Tako so bili zadnji rjavi jastrebi pri nas ustreljeni med letoma 1878 in 1909 na Dolenjskem in Štajerskem. Glavni razlogi za izumrtje vrste so bili ciljno pobijanje, izginjanje mrhovine ter zastrupljanje le-te. Programi ponovnega naseljevanja vrste v Evropi so razlog za vnovično pojavljanje rjavih jastreb tudi v Sloveniji, ki jih je še vedno mogoče prešteti na prste ene roke. Tako je bil v letu 2006 en osebek na začetku junija dvakrat opazovan na Krasu, marca 2014 na Nanosu in junija istega leta na Breginjskem Stolu. V zadnjih letih se rjavi jastreb vsako leto pojavlja tudi na mrhovišču rezervata Lago di Cornino v Italiji, kjer so opazovali do dva osebka hkrati in ena od teh ptic naj bi bila opazovana tudi leta 2012 nad Kobaridom.

RJAVI JASTREB (*Aegypius monachus*) je največji med jastrebi, saj tehta tudi do 12 kg; na sliki je odrasla ptica (spredaj) v družbi dveh mladostnih jastreb.

foto: Marjan Artnak

VIRI:

- BASLE, T. (2013): Reševanje Glocknerlady – prvoletne samice brkatega sera. – *Svet ptic* 19 (1): 40.
- GUZZON, C., KRAVOS, K., PARODI, R., SAVA, S. & TOLLER, M. (2013): Resoconto ornitologico del Friuli Venezia Giulia, Anni 2006-2011. Edizioni del Museo Friulano di Storia Naturale, Comune di Udine, Udine.
- MEBS, T. & SCHMIDT, D. (2006): Die Greifvögel Europas, Nordafrikas und Vorderasiens. – Franckh-Kosmos Verlags GmbH & Co. KG., Stuttgart.
- MIHELIČ, T. & GENERO, F. (2005): Occurrence of griffon vulture *Gyps fulvus* in Slovenia in the period from 1980 to 2005. – *Acrocephalus* 26 (125): 73–79.
- PONEBŠEK, J. (1917): Naše ujede. – *Carniola* 8 (3/4): 203–228.
- TUTIŠ, V., KRALJ, J., RADOVIČ, D., ČIKOVIČ, D. & BARŠIČ, S., UR. (2013): Crvena knjiga ptica Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb.
- ZINK, R. & VREZEC, A. (2008): Vrnitev kostoloma – brkati ser zopet gnezdi v Alpah. – *Svet ptic* 14 (4): 16–19.

EKVADORSKI ANDI

// besedilo in foto: Matija Križnar

Ekvador s svojo lego pokriva vse značilne pasove južnoameriškega kontinenta – zahodne priobalne ravnice (la Costa), visokogorje (Andi, la Sierra) in porečje Amazonke (el Oriente). Posrečena lega in obilje padavin ustvarjata izjemna naravna okolja, ki gostijo mnoge vrste sesalcev, ptic, plazilcev ter nešteto vrst nevretenčarjev. Ni neobičajno, da prav v Ekvadorju srečamo tudi neverjetno bero značilnih ameriških kolibrijev, ki s svojimi piskajočimi klici opozarjajo nase.

Ponekod navidezno monotona gorska in strma pokrajina z ostrim rastlinjem in posameznimi kaktusi še vedno nudi zatočišče mnogim pticam, kot je andski kondor (*Vultur gryphus*), ter redkim sesalcem, kot sta andski medved ali očalar (*Tremarctos ornatus*) in gorski tapir (*Tapirus pinchaque*).

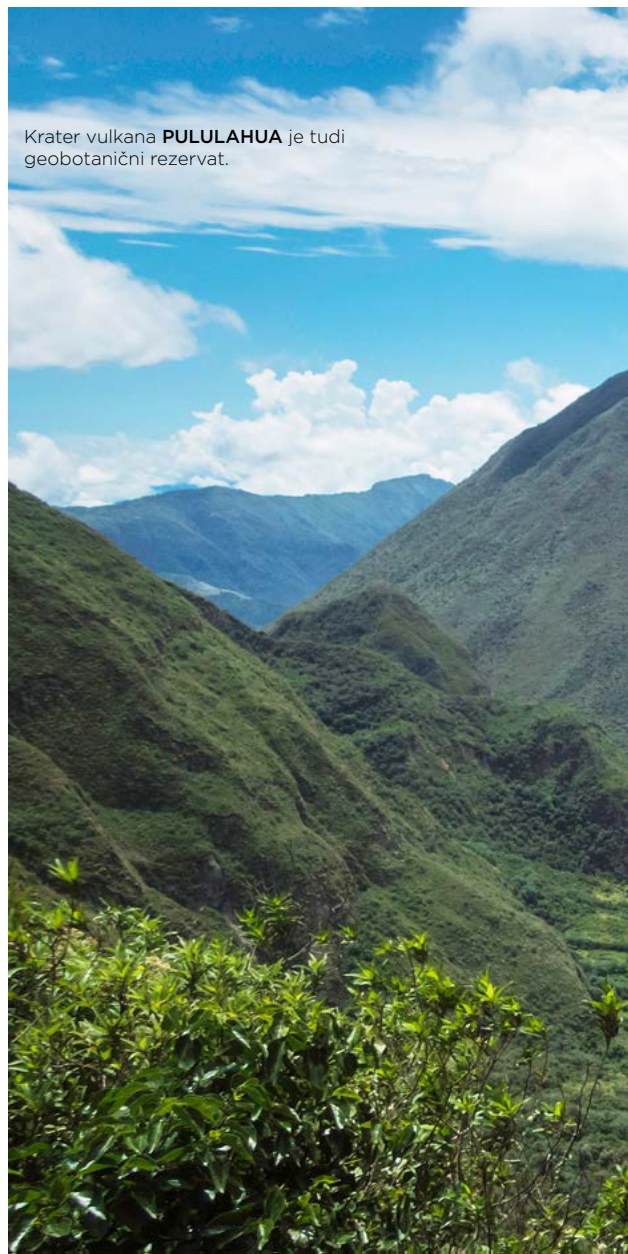

Površina:
283.561 km²
Št. prebivalcev:
15.868.396
(ocena iz leta 2015)
Št. vrst ptic:
1.695 vrst, od tega
29 endemičnih vrst

OBLAČNI PRAGOZD

Zahodni del andskih vrhov skozi celoten Ekvador pokriva oblačni ali megleni tropski gozd. Ta vlažen in rastlinsko pester gozd se razprostira na višinah približno 1000–3000 m n. m. in prejme pol manj letnih padavin kot amazonski pragozd. Najznačilnejša okolja lahko najdemo v okolici majhnega mesteca Mindo, ki je priljubljeno tudi med ornitologi, ljubitelji metuljev ter pivci kave in kakava. V gostem rastlinju le stežka opazimo ptice, zato so primernejše s travo poraščene površine in umetno pripravljene ploščadi, ki omogočajo opazovanje in fotografiranje ptic. Na drevesih lahko na golih vejah opazujemo različne tukane, mravljarje (Formicariidae), slikovite kičevce (Cotingidae) in živahne pipe (Pipridae). Najlaže bomo ptice opazili v prvih jutranjih žarkih, ko jih na plano privabijo različne žuželke. Med večjimi pticami smo opazili predstavnike hokojk (Cracidae), kamor spada tudi srpasta šakujka (*Chamaepetes goudotii*). Seveda ob omenjenih skupinah ne smemo pozabiti na kolibrije, ki jih privabljajo z za fotografiranje nič kaj lepimi krmilnicami. A že ob nekajminutnem opazovanju in preučevanju navad kolibrijev opazimo, da običajno sedajo na isto vejico in s tem omogočijo boljše fotografske izdelke.

Krater vulkana **PULULAHUA** je tudi geobotanični rezervat.

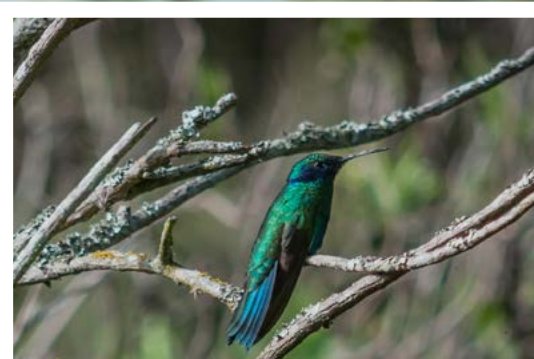
VISOKOGORSKI PÁRAMO IN NJEGOVA RAZNOVRSTNOST

Ekvadorskemu visokogorju vladajo vulkani. Mnogi so že ugasli, nekateri pa še vedno kažejo znake dejavnosti in občasno tudi uničujoče izbruhnejo. Pokrajina je porasla z redkimi nizkimi drevesi, grmičevjem, travami in visokimi bromelijevkami (rod *Puya*) in nebinovkami (rod *Espeletia*), ki s svojimi debli spominjajo na kaktuse. Ta ekosistem imenujejo páramo (na višini 3000–4500 m n. m.). Značilni páramo floro in favno najdemo pod aktivnim vulkanom Cotopaxi, kjer ob jezeru Limpiopungo lahko opazujemo gnezdišča andskih galebov (*Chroicocephalus serranus*). Gnezda so si uredili na nedostopnih travnatih otočjih sredi plitvega jezera. Med posameznimi zaplatami travnate ruše in nizkim gričevjem po tleh lovijo svoj plen različni lončarji; andski trnorepec (*Leptasthenura andicola*), kostanjevoperuta (*Cinclodes albidiventris*) in debelokljuna tresorepka (*C. excelsior*), ki so ime dobili po gnezdih iz blata. Na širokih ravninah se

K naravnim danostim in pestrosti so v Ekvadorju pripomogli tudi geološki dejavniki, kot so vulkani, ki so pripravili zelo rodovitno zemljo, ponekod še vedno preraščajočo z neprehodnimi gozdovi in grmičevjem. Velik del ozemlja so si prisvojili že staroselci, ki zemljo še vedno obdelujejo ročno, kjer je le to mogoče.

Domačinka z deklico
nad kraterjem
QUILOTOA

MODROUHI KOLIBRI (*Colibri coruscans*)

ZANIMIVE VRSTE PTIC:

andski kondor

(*Vultur gryphus*),

agnja

(*Geranoetus melanoleucus*),

progasta karakara

(*Phalco boenus carunculatus*),

andski galeb

(*Chroicocephalus serranus*),

črnouha grlica

(*Zenaida auriculata*),

andska priba

(*Vanellus resplendens*),

gorska liska

(*Fulica ardesiaca*),

debelokljuna tresorepka

(*Cinclodes excelsior*),

andska kokica

(*Rupicola peruvianus*),

kravja čaplja

(*Bubulcus ibis*),

sladkorjevka

(*Coereba flaveola*),

zastavar

(*Ocreatus underwoodi*),

vijoličasti kolibri

(*Colibri coruscans*),

rjavorepi kolibri

(*Amazilia tzacatl*) itd.

Arheološko najdišče **INGAPIRCA**

ANGELSKA TROBENTA ali **DATURA**
(*Brugmansia sanguinea*)

LAMA (*Lama glama*)

QUITO – glavno mesto države

sprehajajo andske pribe (*Vanellus resplendens*) in andska kokica (*Rupicola peruvianus*). Ekvadorski kolibriji (*Oreotrochilus chimborazo*) pa se hranijo na nenavadnih cvetovih nebinovke vrste *Chuquiraga jussieui* – rastline, razširjene zgoj v visokogorju Ekvadorja in Peruja.

Primerno okolje za ptice so ustvarila tudi jezera v vulkanskih kraterjih. Eno izmed takšnih jezer je Cuicocha, ki ima na sredini kraterja dva velika stožca in je idealno prebivališče za mnoge vodne ptice. Primerna gnezdišča so si v visoki travi našle kravje čaplje (*Bubulcus ibis*), prišleki iz evropskih in severnoafriških dežel. Pogosti prebivalec globokega jezera je tudi gorska liska (*Fulica ardesiaca*). Na bolj suhih tleh in v bližini ljudi najdemo zanimive črnouhe grlice (*Zenaida auriculata*) in drozge (veliki kos (*Turdus fuscater*), ekvadorski drozg (*Turdus maculirostris*) itd.). Nekoliko drugačna jezera, a s podobno favno so v parku Cajas, nad starodavnim mestom Cuencas. Tam poleg lončarjev opazimo tudi velike rumenonoge martinke (*Tringa melanoleuca*), na katere prežijo različne vrste ujed.

PTICE CVETOV

V ekvadorskih gozdovih in tudi redko poraščenih pokrajinah živi več kot 100 vrst kolibrijev. Njihovo oglašanje nam takoj pritegne pozornost in z nekaj potrpljenja lahko opazujemo bleščeče barve perja, med katerimi prevladujeta zelena in modra. Priložnost za opazovanje in fotografiranje kolibrijev se ponuja povsod. Tako smo jih lahko opazovali v oblačnem gozdu v okolici mesta Mindo in še višje, točno na ekvatorju, severno od glavnega mesta Quito ter v okolici mesta Alausi. Kolibrijem so družbo med posedanjem na vejevju delale tudi sladkorjevke (*Coereba flaveola*), z rumeno obarvanim trebuškom in kratkim kljunom, ter pisani predstavniki tanger (*Thraupidae*).

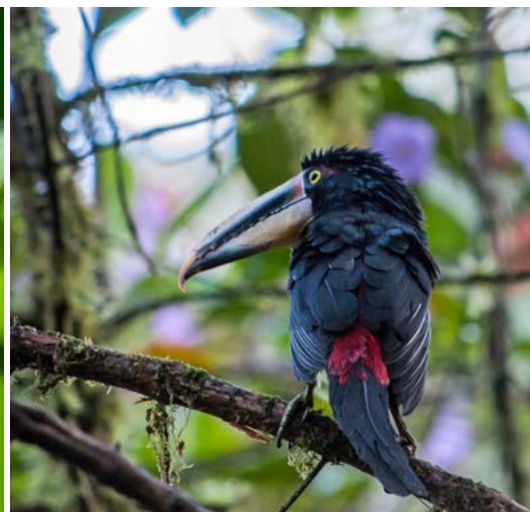
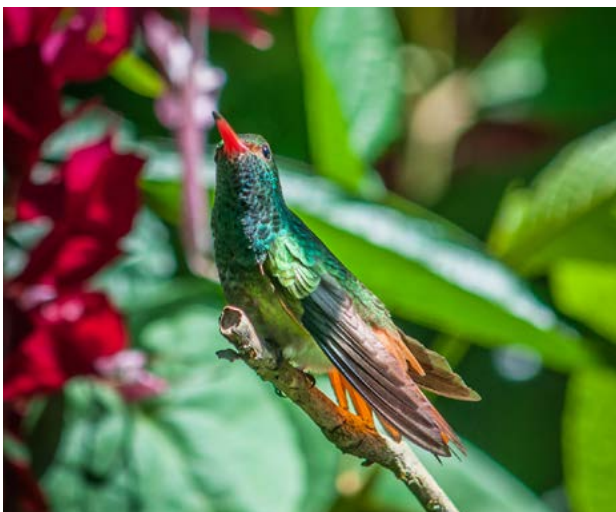

Že kmalu po prvih sončnih žarkih so se kolibriji piskajoče prepirali na krmilnici ali pa na vejah za boljše položaje in razgledne točke. Kljub majhnosti so ti izjemni letalci zelo glasni.

RJAVOREPI KOLIBRI (*Amazilia tzacatl*)

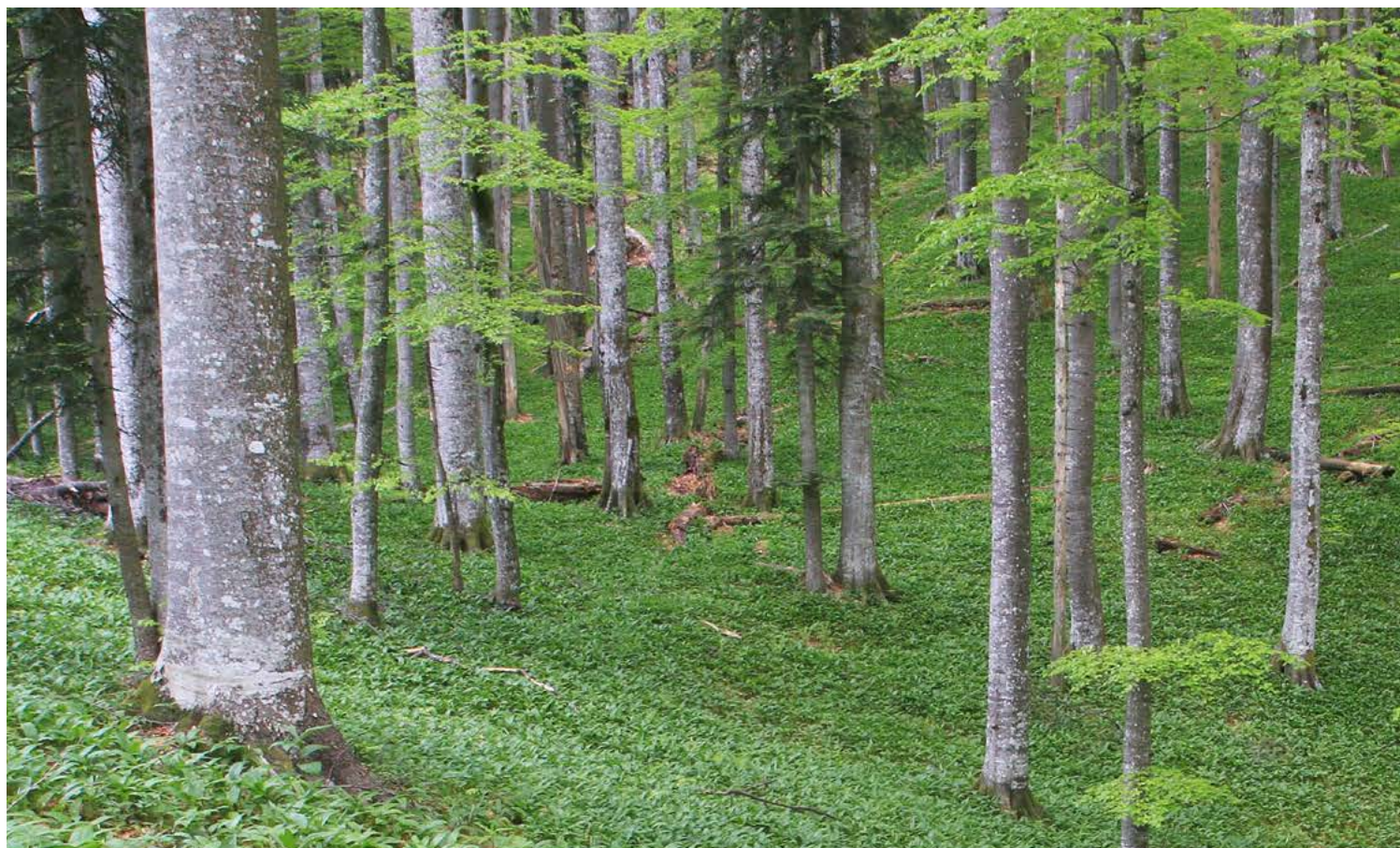

GORSKA LISKA (*Fulica ardesiaca*)

SVIŠČEVEC vrste *Gentiana cerastioides*

SVETLOKLJUNI ARASARI (*Pteroglossus erythropygius*)

OHRANJANJE BOGASTVA **KOČEVSKIH GOZDOV**

// Irena Bertonec in Tina Kotnik

V gospodarskih gozdovih pogosto primanjkuje plodnosnih vrst, ki so prehranska baza za gozdne kure.
foto: **Marjan Artnak**

Za trajnostno ohranjanje populacij ciljnih vrst gozdnih ptic bo treba izboljšati njihove prehranske možnosti, vzpostaviti mirne cone ter izobraziti ključne deležnike.

Kočevsko je naše največje in najbolj gozdnato območje Natura 2000, ki po površini obsega nekaj več kot 100 km². Za območje so značilni dinarski jelovo-bukovi in bukovi gozdovi na kraški podlagi. V tem biotsko raznovrstnem okolju so se poleg medveda, volka in risa, številčne jelenjadi, srnjadi in drugih vrst živali ohranile redke in ogrožene vrste ptic, vezane na obsežne gozdne sestoje, kot so triprsti (*Picoides tridactylus*) in belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*), gozdni jereb (*Bonasa bonasia*) ter divji petelin (*Tetrao urogallus*). Posebnost tega območja je tudi gnezdišče belorepca (*Haliaeetus albicilla*) v okolici Reškega jezera pri Kočevski Reki, ki je prvo gnezdišče tega orla v Sloveniji.

Trajnostno ohranjanje teh vrst ogrožajo človeške motnje v prostoru ter nezadostno upoštevanje njihovih potreb pri gospodarjenju z gozdovi. Za izboljšanje razmer zanje v okviru projekta »Ohranjanje območij Natura 2000 Kočevsko« (kratko LIFE Kočevsko) nadgrajujemo dosednji sistem upravljanja območja. V prvem letu trajanja projekta smo s pomočjo zunanjih izvajalcev zbrali podatke o trenutnem stanju ciljnih vrst ptic ter stanju kraških jam na Kočevskem, ki niso odprte za javnost.

KAKO KAŽE DETLOM?

Obe vrsti detlov smo s pomočjo metode predvajanja zvočnega posnetka teritorialnega bobnanja in oglašanja popisali na skupno več kot 300 točkah. Populacijo triprstega detla smo ocenili na 30 do 40 parov. Gostote so v primerjavi z drugimi območji v Sloveniji in Evropi precej nizke. Za obstoj te vrste so ključne stare in odmrle jelke na nadmorskih višinah več kot 800 m, saj se prehranjuje z ličinkami lubadarjev in hroščev, ki vrtajo v odmrli les iglavcev.

Belohrbti detel je vezan na pretežno bukove gozdove z večjim deležem starih, debelih odmrlih dreves listavcev (predvsem bukve), v katerih živi njegova hrana. Populacijo te vrste smo ocenili na 40 do 50 parov, gostota pa je prav tako nizka. Oba detla sta ogrožena zaradi premajhnega deleža odmrlega drevja in razdrobljenosti življenjskega prostora, kar je posledica večje intenzivnosti gospodarjenja z gozdovi.

VEČ ODMRLE LESNE MASE

Med potekom projekta bomo izboljšali pogoje za obe vrsti detlov z ukrepi za povečevanje odmrle lesne mase, med drugim z obročkanjem listavcev. Gre za poseg v deblo, natančneje skorjo drevesa, s katerim drevo oslabimo in na ta način pospešimo njegovo odmiranje. Vzpostavili bomo tudi nove ekocelice (manjše dele gozdnega prostora, prepučene naravnemu razvoju, namenjene izboljšanju njegove pestrosti in življenjskih okolij vrst) ter z zakupom starih, odmirajočih dreves (t. i. habitativnih dreves) odložili oz. preprečili njihov posek in jih na ta način ohranili v gozdu. Dolgoročno povečanje odmrle lesne mase bomo dosegli z nadaljevanjem načrtnega puščanja odmrle lesne mase v gozdu ter z izobraževanjem gozdarjev kot tudi splošne javnosti o pomenu odmrle lesne mase.

SPREMENJENO GOSPODARJENJE ZA GOZDNE KURE

Zaradi sprememb v gospodarjenju z gozdovi izginjata divji petelin in gozdni jereb. Primanjkuje predvsem vrzeli v gozdu, kjer bi se lahko razrasle plodnosne zeli in jagodičje za prehrano, gozdna zarast pa je premalo pestra in razgibana. Dodatno težavo predstavljata povečano število plenilcev

LIFE
KOČEVSKO

Projekt **LIFE** Kočevsko poteka od 1. 9. 2014 do 28. 2. 2019, vodilni partner pa je Občina Kočevje. Poleg Zavoda za gozdove Slovenije sta partnerja še Zavod RS za varstvo narave in Ljudska univerza Kočevje. Projekt se izvaja v okviru finančnega mehanizma LIFE+, sofinancira pa ga Ministrstvo za okolje in prostor. Več informacij o projektu lahko najdete na spletni strani <http://www.life-kocevsko.eu>.

Odmrila drevesa listavcev, predvsem bukve, so z vidika zagotavljanja hrane **BELOHRBTEMU DETLU** (*Dendrocopos leucotos*) v gozdu zelo pomembna.
foto: Marjan Cigoj

talnih gnezd in divjadi (slednje zaradi krmljenja), ki objedajo plodonosne rastlinske vrste. Pri popisu divjega petelina se je stanje pokazalo za kritično, saj smo prisotnost vrste zabeležili samo na enem od štiridesetih rastišč, ki so bila aktivna leta 1980. Pri sistematičnem popisu gozdnega jereba smo v letu 2015 popisali 12 zasedenih teritorijev, dodatnih osem lokacij pa smo našli naključno. Za izboljšanje prehranskih razmer nameravamo vzpostaviti poseke v velikosti enega hektarja, na manjših ograjenih površinah posaditi plodonosno drevje ter ga ustrezno zaščititi pred rastlinojedo divjadjo in vzpostaviti mirne cone z zaporami posameznih gozdnih cest.

MIRNA CONA ZA BELOREPCA

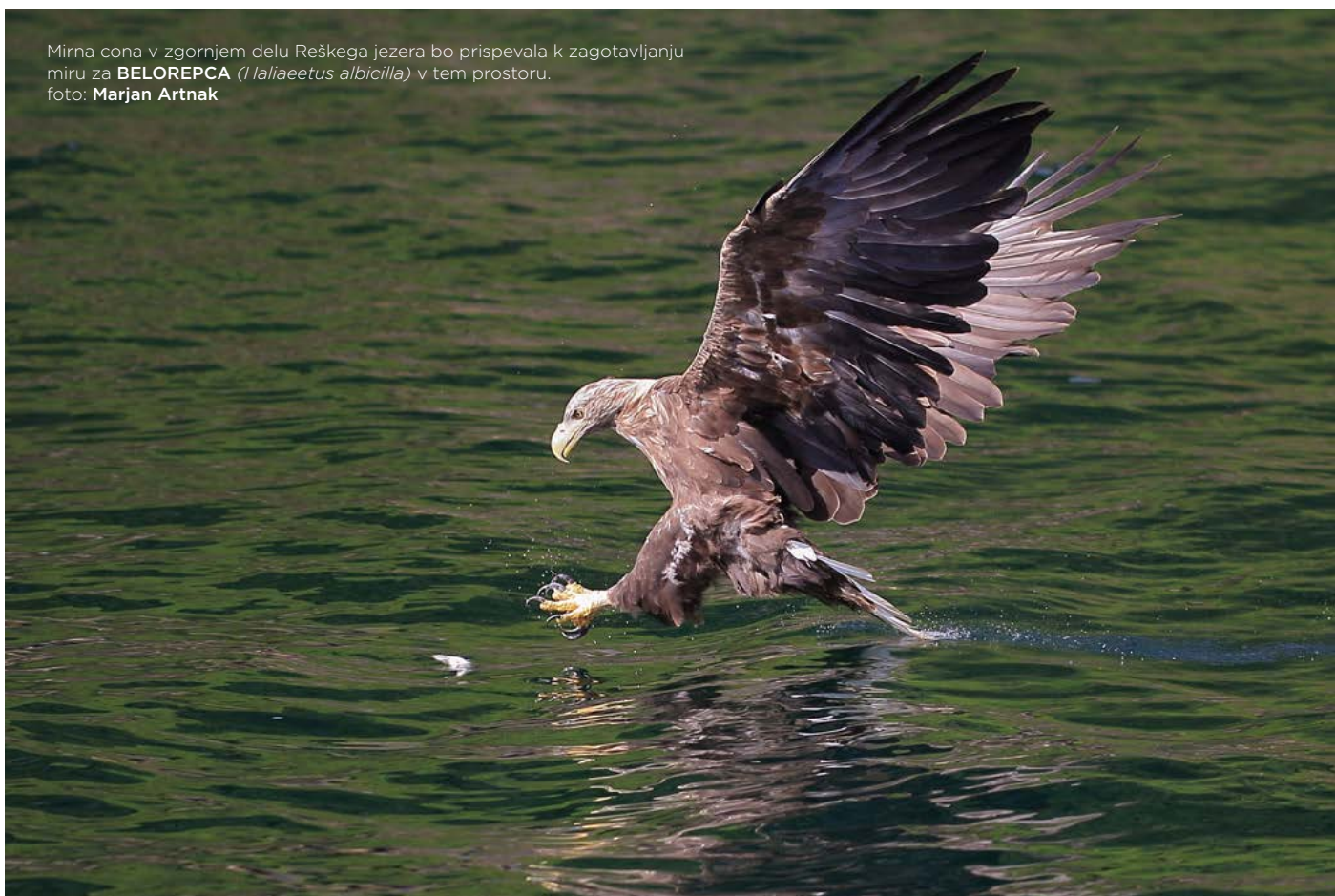
Edini par belorepca, ki živi na Kočevskem, je pred dvema letoma opustil svoje staro gnezdo v bližini Kočevske Reke. Vzrok za to so bile verjetno motnje v bližini gnezda (opazovanje para v gnezdu, fotografiranje, preleti zračnih plovil, nabiranje gob ter čolnarjenje in ribolov). Za odpravo motenj bomo vzpostavili mirno cono v zgornjem delu Reškega jezera, obiskovalce pa bomo z učno potjo usmerili na nove, nemoteče opazovalnice v spodnjem

delu jezera. S pomočjo videonadzora bomo spremljali gnezdo belorepca ter obenem vzpostavili nadzor nad dogajanjem v okolici gnezda. Z namenom izboljšanja orlovih prehranskih razmer bomo vzpostavili tudi zimsko krmišče, založeno z mrhovino v zimskih mesecih.

IZOBRAŽEVANJE JAVNOSTI

Z namenom izobraževanja občanov (in tudi širše) o pomenu območja Natura 2000 Kočevsko smo opremili Orlovo sobo v kulturnem domu v Kočevski Reki, kjer si bodo obiskovalci lahko ogledali lesene makete ciljnih vrst ptic v naravni velikosti, kratek video o projektu ter posnetke dogajanja na gnezdu belorepca. Kulturni dom in z njim Orlova soba bo tudi izhodišče učne poti, ki bo obiskovalce popeljala po gozdnem rezervatu Jezero ob južnem robu Reškega jezera pri Kočevski Reki do opazovalnic jezera. Zdi se nam pomembno, da se za zagotavljanje usklajenih in trajnih rešitev povežemo in sporazumevamo z lokalnimi deležniki in prebivalstvom, ki je zaradi polpretekle zgodovine še vedno v veliki meri izolirano. V sklopu projekta bomo razvijali tudi znanje o možnostih trženja neokrnjene narave v izobraževalnem turizmu.

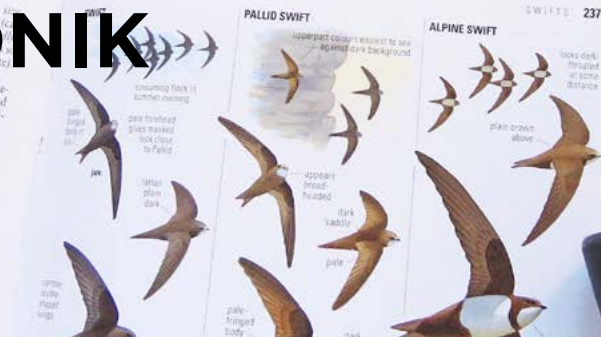
Mirna cona v zgornjem delu Reškega jezera bo prispevala k zagotavljanju miru za **BELOREPCA** (*Haliaeetus albicilla*) v tem prostoru.
foto: Marjan Artnak

KRATEK ORNITOTURISTIČNI VODNIK

/// Jernej Figelj

Swift *Apus apus*
55 cm, WS 36–39 cm. Breeds in Madeira and the Azores. Summer visitor (Mar–Aug), but many also stay in the winter, winter areas of migrants largely in the Mediterranean. Very like Swift, but is slightly smaller and has a more rounded tail. Tail proportionately longer with narrower base. Pale throat patch smaller, and lower edge to upper breast less clearly defined. Flight often appears supremely fast, with a sharp turn, and unlike Swift frequently flies in a canopy of trees.

Slovenija leži na stičišču Sredozemlja, Alp in panonskega sveta, zato je posledično tudi njena pestrost življenjskih okolij, rastlinstva in živalstva izjemna. Prav zato je Slovenija zanimiva turistična točka za ljudi z vsega sveta, saj bo vsak našel nekaj zase. Ker je to majhna država z mnogimi prometnicami, lahko človek zjutraj opazuje vrste, ki so pri nas ostale še iz časa ledenih dob, zvečer pa značilne predstavnice Sredozemlja.

LJUBITELJI VODNIH PTIC

Sečoveljske soline, Škocjanski zatok, reki Drava in/ali Mura ter Cerknjsko jezero so območja za ljubitelje vodnih ptic. Poleg pogostih vrst bomo ob obali lahko opazovali v Sloveniji redke gnezdilke, kot so mala čigra (*Sternula albifrons*), beločeli deževnik (*Charadrius alexandrinus*) ter tudi nekatere sredozemske vrste ptic, ki jim Slovenija predstavlja severni rob območja razširjenosti – svilnica (*Cettia cetti*) in žametna penica (*Sylvia melanocephala*). Reka Drava je izredno zanimiva v obdobju selitve ptic. Ob Dravi in Muri so tudi gnezdišča vrst, katerih središče razširjenosti pri nas je v severovzhodnem delu države – plašica (*Remiz pendulinus*) in belorepec (*Haliaeetus albicilla*).

ČE VAS ZANIMAJO GOZDNE PTICE

Načeloma je vsa Slovenija bogata z gozdnimi vrstami ptic. Nič čudnega, glede na to, da krepko več kot polovico države prekrivajo gozdovi. Za obiskovalce iz z gozdovi revnih držav je čudovito doživetje lahko že jutranji sprehod po ljubljanskem Rožniku ali Golovcu. Sicer pa na ljubitelja ptic zagotovo pusti največji vtis obisk pragozdnega ostanka. Najbolj znani so Krakovski pragozd pri Kostanjevici na Krki ter pragozdni ostanki na Kočevskem (Pečka, Krok, Rajhenav).

PTICE KULTURNE KRAJINE

V zadnjih letih številčnost ptic kulturne krajine v Sloveniji strmo upada in vedno manj je krajev, kjer lahko doživimo barve in zvoke prave mozaične kulturne krajine. Delček teh občutkov si lahko pričaramo predvsem v odročnih krajih ali pa v krajih, kjer zaradi naravnih dejavnikov (zamočvirjenost, kamnitost, strmine) intenzivno kmetovanje ni mogoče. Za opazovanje škrjancev in strnadov priporočam obisk Istre in Krasa, na Ljubljanskem barju in Cerknjskem jezeru bomo doživeli malo bolj »močvirno« kulturno krajino s kobiličarji (*Locustella naevia*), kosci (*Crex crex*) in močvirskimi trstnicami (*Acrocephalus palustris*). Obvezen je tudi obisk Kozjanskega in Goriškega, kjer se je tradicionalna krajina, spletena iz visokodebelnih sadovnjakov, suhih in močvirnih travnikov ter modro zapleveljenih njiv, še ohranila. Z nekaj sreče morda uzremo celo zlatovranko (*Coracias garrulus*).

OPAZOVANJE VISOKOGORSKIH PTIC

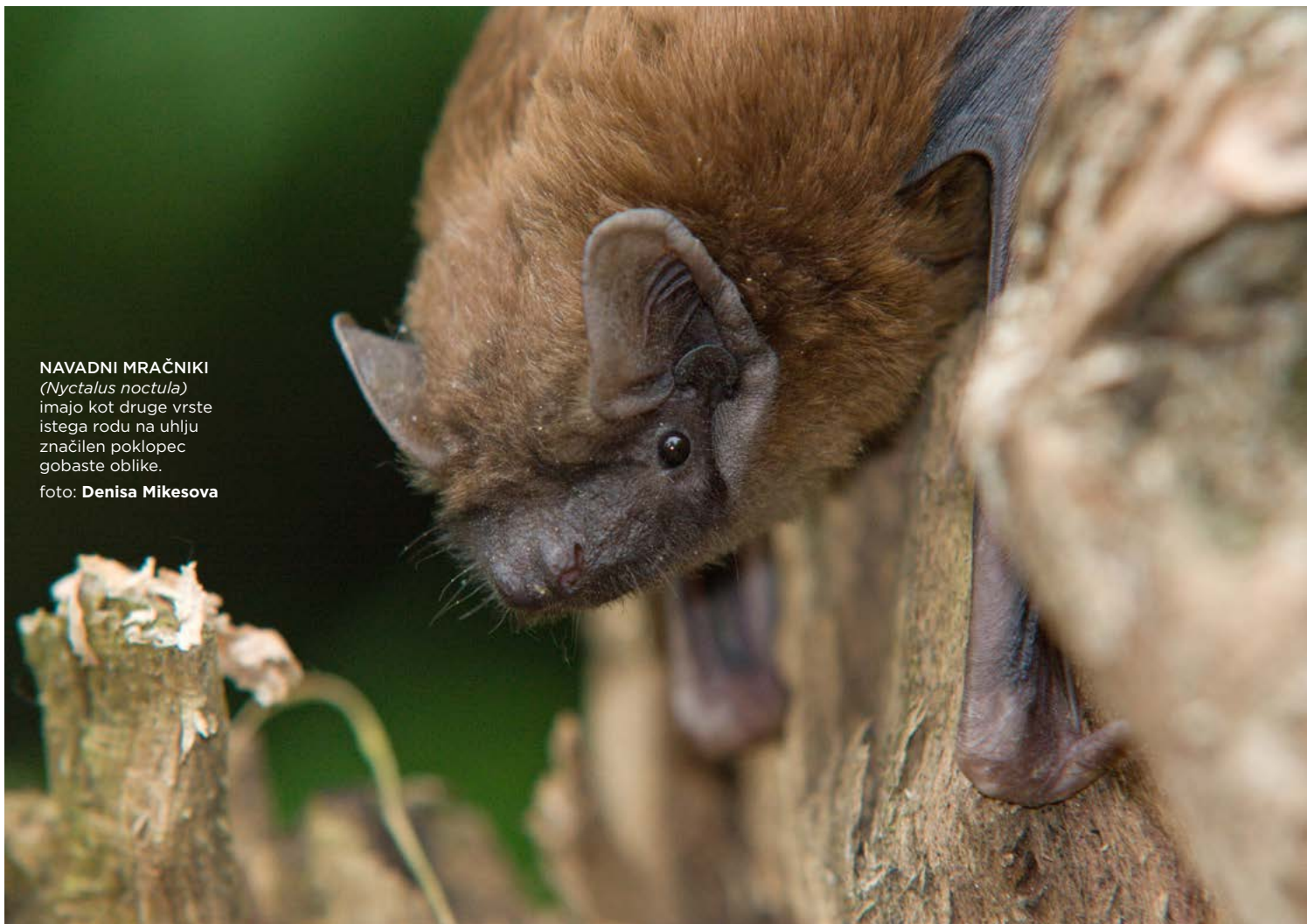
Obdobje, ko lahko opazujemo alpske ptice, je kratko, saj se v Alpah sneg obdrži še v poletje, ponovno pa jih pobeli že zgodaj jeseni. Za opazovanje alpskih ptic sta najboljša pohod od kočice do kočice po slovenskih alpskih gorovjih in osvojitve katerega od vršacev. Če ne utegnemo peš, se odpravimo do ene od mnogih slovenskih gondol. Priljubljena točka je Mangartsko sedlo, do katerega se lahko pripeljemo tudi z avtomobilom.

Na spletni strani revije Svet ptic se nahaja tudi angleški prevod članka.

Ker je Slovenija na stičišču Sredozemlja, Alp in panonskega sveta, je možnosti za ornitološko pustolovstvo veliko, tako za nas domačine kot za turiste.

foto: Petra Vrh Vrezec

NAVADNI MRAČNIKI

(*Nyctalus noctula*) imajo kot druge vrste istega rodu na uhlju značilen poklopec gobaste oblike.

foto: **Denisa Mikesova**

NAVADNI MRAČNIK SPREMLJAJTE NJEGOVO SELITEV

// Primož Presetnik

Morda ste se že spraševali, kakšen ptič je ta navadni mračnik (*Nyctalus noctula*) – no, je »poltič-polmiš«, skratka netopir. To vrsto je za netopirja leta 2016 razglasila mlada organizacija BatLife Europe, in sicer zato, ker je izrazit selivec in tako zelo primeren za spodbujanje mednarodnega sodelovanja. Hkrati pa navadnemu mračniku na njegovih selitvenih poteh postavlja vedno več vetrnih elektrarn, kjer je ena izmed najpogostejših žrtev med netopirji.

NIČ NAVADEN – NENAVADEN

Pusto ime »navadni« mračnik je dobil, ker je pogostejši od drugih dveh evropskih vrst mračnikov. Ima širok temen gobec in podobno temne prhuti ter gladek svetlorjav kožuh. Med našimi netopirji je z 20–30 grami večja vrsta in je z razponom prhuti 32–40 centimetrov podoben kmečki lastovki (*Hirundo rustica*). Ozke prhuti mu omogočajo hiter in gibčen

let, nam pa pomagajo pri ločevanju vrste od npr. podobno velikega, vendar širokokrilega poznega netopirja (*Eptesicus serotinus*). Z ultrazvočnim detektorjem hitro prepoznamo izmenjujoče se ehlokacijske klice »plip-plop«. Med netopirji prej izjema kot pravilo je, da lahko ljudje z dobrim sluhom slišimo njegove nižje klice, ki se začnejo na približno 19 kHz, njihovo zaporedje pa zveni kot visokofrekvenčni *ck-ck-ck*. Vendar pozor, navadni mračnik ni edina vrsta netopirjev, katerih ehlokacijske klice lahko slišimo, prav tako pri vseh netopirjih slišimo tudi njihove t.i. socialne klice.

V OSNOVI DUPLAR

Navadni mračnik živi v večjem delu Evrope in je pri nas razmeroma pogost. Za zatočišča uporablja težko odkrivne špranje in dupline. Naravna zatočišča smo našli v skalnih špranjah vhodnih delov jam, kjer so prezimovale manjše skupine, in v duplih divjih

kostanjev, platan in vrb. En osebek pa se je skrival v borovem duplu, ki ga je naredil detel. Skupine do nekaj sto navadnih mračnikov so prezimovale v različnih špranjah fasad blokov in stolpnih v Celju in Ljubljani. V slednji so bile skupine nekaj deset netopirjev opažene tudi čez poletje, čeprav kotenje in mladiči pri nas še niso bili potrjeni. Najpogosteje smo ga opazovali ob mraku, ko smo ga med popisi z ultrazvočnimi detektorji zelo pogosto našli med prehranjevanjem nad vodami, gozdnimi robovi in bližnjimi zemljišči. Pri lovu leti običajno višje od drevesnih krošenj, v širokih krogih, ki jih občasno prekinjajo sunkovite spremembe smeri leta ali strmoglavjenja, ko se netopir požene za žuželko.

PREGLASNI SOSED

Popisi z ultrazvočnim detektorjem v letih 2007–2015 kažejo sicer na stabilno stanje populacije, vendar je navadni mračnik že v resnih težavah. Uničena so namreč številna zatočišča v blokih in stolpnih, ki so izginila zaradi prenov in dodatnih izolacij fasad, ali pa so te včasih zelo glasne sosede ljudje pregnali ali kar pobili. Na dele stavb, kjer netopirji ne bi motili ljudi, je zato smiselno namestiti velike lesobetonske netopirnice, vendar je prepričevanje lastnikov večinoma zelo težavno.

SELIVEC NA DOLGE PROGE, POKOŠEN NA POTI

Jeseni se navadni mračnik seli nekaj sto kilometrov s severovzhoda proti jugozahodu Evrope, pomladi pa v obratni smeri. Med selitvijo in tudi sicer ga zelo ogrožajo vetrne elektrarne. Med netopirji je celo med najpogostejšimi žrtvami. Tudi če ga vetrnice ne zadenejo, mu lahko zaradi podpritiska ob njih počijo pljučni mešički. Najdaljša zabeležena selitev je znašala kar 1.546 kilometrov, medtem ko sta v Slovenijo priletela dva obročkana netopirja iz Nemčije oz. s Češke, od katerih je eden premagal 720, drugi pa 330 kilometrov. Torej poznamo njegove splošne smeri letnih selitev, o natančnih letalnih koridorjih pa ne vemo veliko, saj netopirjev ponoči navadno ne moremo neposredno opazovati.

TUDI PRI NAS LAHKO LETA PODNEVI

Vendar so predvsem jeseni ravno navadni mračniki lahko aktivni tudi podnevi, torej v času, ko netopiroslovci praviloma nismo na terenu, zato so toliko bolj dragocena opažanja naših prijateljev ptičeslovcev, ki takrat spremljajo selitve ptičev. Za vzhodno Avstrijo so domnevno seleče se navadne mračnike opazovali med koncem avgusta in začetkom novembra, v 90 % pa od sredine septembra do sredine oktobra. Aktivnost je bila največja med 15. in 19. uro, večina netopirjev pa je letala od 20–50 metrov nad tlemi, nekateri pa tudi do 300 metrov visoko. Večinoma je šlo za posamične osebkke, v 20 % za 2–4, večje skupine (250–500) so bile zelo redke. V Sloveniji je sicer

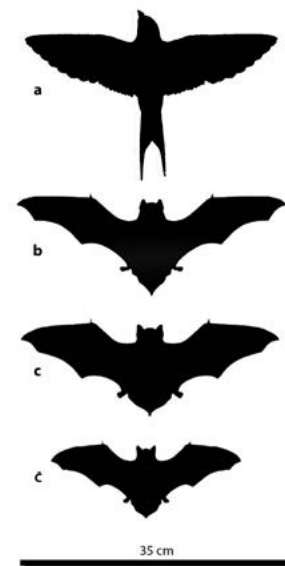
o 500-glavi jati mračnikov med prehranjevanjem nad Ormoškimi lagunami 11. septembra 1996 poročal Damijan Denac, pa vendar so nas osupila nova obvestila Katarine Denac in Mateja Gamserja. Katarina je 7. oktobra 2014 ob 16.30 opazovala jato 20–30 netopirjev, ki so na relaciji Drnovo–Krško letali sem ter tja, Matej pa nas je presenetil z dvema opazovanjema masovnih selitev: 4. oktobra 2015 je okoli pete ure popoldne nad svojo hišo v Ljubecni pri Celju naštel 116 netopirjev, natančno 14 dni pozneje pa kar 644! Ob tem je zabeležil še več izjemno pomembnih opažanj, npr. da so netopirji letali zelo visoko (okoli 100 metrov), da so bili usmerjeni proti vzhodu, nekateri tudi proti jugovzhodu in jugu. Prvič so netopirji izredno hitro preleteli območje, največkrat posamično, največ pa jih je bilo po štiri skupaj. Ob drugem opazovanju se jim ni tako mudilo in so se spreletavali po celotnem nebu kot lastovke (se pravi, da so lovili hrano), vendar so se hkrati vztrajno pomikali proti vzhodu. Zanimivo, da jih pred 16. uro ni bilo videti, po 18. uri, ko je bila vidljivost še dobra za opazovanje, pa tudi ne. Dan prej v enakem času ni videl niti enega!

BODIMO MED PRVIMI

Skupna evropska zbirka opažanj selitev se bo vzpostavila šele v prihodnjih letih, mi pa lahko začnemo že sedaj. Torej, dragi ptičeslovci, veseli bomo, če boste med svojimi opazovanji pozorni tudi na navadne mračnike. **Med opažanji si zapišite naslednje podatke: dan, uro, mesto opazovanja in število netopirjev, način, višino in smer leta ter jakost vetra in oblačnost ter jih pošljite na naslov primoz.presetnik@ckff.si.** Le kdo od vas bo prvi presegel trenutni rekord 644 navadnih mračnikov v enem popoldnevu?

Skupina navadnih mračnikov je pred obnovo prezimovala na vrhu stolpnice v središču Ljubljane.

foto: obe **Primož Presetnik**

Silhuete
a) **KMEČKE LASTOVKE** (*Hirundo rustica*),
b) **NAVADNEGA MRAČNIKA** (*Nyctalus noctula*),
c) **POZNEGA NETOPIRJA** (*Eptesicus serotinus*) in
č) ene izmed vrst malih netopirjev (*Pipistrellus spp.*) po Dietz & Kiefer (2016)

V blokovskih naseljih in drevoredih je treba že pred mrakom prisluhniti, iz katerih špranj ali dupel se sliši ščeбетanje netopirjev.

ČIŽEK

(*Spinus spinus*)

// Tina Petras

Čížek je ena najpogosteje obročkanih ptic pri nas. Obročkanje nam razkrije marsikatero zanimivost o pticah, ki bi nam sicer ostala bolj ali manj neznana. Ena takih je starost. Najstarejši čížek, obročkan v Sloveniji, je imel več kot 17 let, kar je trenutno najvišja poznana starost te vrste v Evropi. Sicer je ta mali zelenkasto-rumeni ptič reden obiskovalec krmilnic in tako omogoča opazovanje tudi tistim, ki ptice opazujejo samo v neposredni bližini doma.

samec

samica

Čížka (*Spinus spinus*) prepoznamo po zelenkasto-rumeno obarvanem perju, temnem temenu na glavi in rumeni nadočesni progi.

ilustracija: Jan Hošek

Čížek je pretežno vrsta severnih krajev. V Evropi gnezdi večinoma v iglastih gozdovih Skandinavije, baltskih držav, Finske in Rusije. V Sloveniji ni pogosta gnezdilka, ga pa v času gnezdenja srečamo v Alpah in Dinarskem gorovju. V tem obdobju se pojavlja posamično, njegovo gnezdo, skrito med smrekovimi vejami, pa težje opazimo. O tem govori tudi nemška legenda, po kateri naj bi čížke v njihovih gnezdih varoval magični kamen tako, da jih naredi nevidne.

NOMADSTVO

Čížkova priljubljena hrana so drevesna semena. V gnezditvenem obdobju najraje je smrekova semena, v zimskem času pa so njegov glavni vir semena breze in jelše. Količina semen, posebno smreke in breze, se med posameznimi leti zelo spreminja, na kar se je čížek prilagodil z nomadskim načinom življenja. Posledica nestanovitnih okoljskih razmer so tudi invazije čížkov – izbruhi oziroma premiki izredno velikega števila osebkov iz severnih območij. Pojav le-teh je najverjetneje povezan z razmerjem med tem, koliko drevesa obrodijo in gostoto populacije ter z vremenskimi razmerami. Čížka lahko najdemo v času invazij skoraj povsod po Evropi, kjer je le dovolj primerne hrane, seli pa se tudi dlje proti jugu. Južna meja razširjenosti poteka po severni afriški obali, čez Sinaj, prek Izraela, Iraka, severnega Irana do južnega Kavkaza. Najjužnejša najdba v Sloveniji obročkanega čížka je iz Maroka iz leta 1989. To je bilo leto, ko so se čížki pojavljali invazivno.

ČIŽKOVI PREMIKI

Pri nas lahko najpogosteje vidimo čížka v času selitev. Za razliko od nekaterih drugih semenojedih vrst, kot je na primer krivokljun (*Loxia curvirostra*), ki ostajajo večinoma tudi čez zimo v severnih predelih in se selijo le v času odsotnosti

SLOVARČEK:

Borealne vrste – vrste severnih predelov.

Najpogosteje ga pri nas lahko opazujemo pozimi in v času selitev.

foto: **Ivan Esenko**

hrane, se seli čížek vsako jesen, vendar le toliko, da doseže s hrano bogata območja. Večina čížkov, ki prečka Slovenijo v jesenskih mesecih, nadaljuje pot proti zahodu in jugu. Največ čížkov, obročkanih v Sloveniji, so v tem obdobju zabeležili v Italiji, na Hrvaškem in v Španiji.

Čížki zapustijo prezimovališča vsako pomlad v skoraj enakem času, kje pa se bodo ustalili in začeli gnezdit, je odvisno od razpoložljivosti hrane na selitveni poti. Selitev čížkov je v spomladanskem času precej manj razpršena. Večina jih leti proti Rusiji, Finski in Švedski.

Med zaporednimi leti se lahko razdalje med gnezdišči in prezimovališči zelo spreminjajo, enkrat so krajše, drugič lahko zelo dolge. To je povezano tudi s tem, kako bogato obrodijo drevesa na posameznih območjih. Za borealne drevesne vrste, kot sta smreka in breza, je značilno, da v času obilja sočasno obrodijo na lokacijah, ki so med seboj oddaljene več 100 ali 1.000 km. Tako jata čížkov eno sezono odleti le 400 km stran od gnezdišča, naslednjo pa se mora seliti 1.000 km. Iz naših podatkov obročkanka je zanimiva zabeležka o pojavljanju čížka v različnih zaporednih zimah na precej oddaljenih lokacijah. Pozimi so ga obročkali v Godoviču, naslednjo zimsko sezono pa so ga našli 1.701 km stran, v ukrajinskem mestu Harkov.

ČIŽKOVA DRUŽABNOST

Družabnost, kakršna je pogosta pri večjih pticah, na primer pri žerjavih, labodih in goseh, je pri majhnih pticah redkejša in manj izrazita. Čížek je pri tem ena redkih izjem. Ta vedenjski vzorec je pri njem nujen za vzdrževanje stabilnih in dolgoročnih vezi. Posamezne ptice lahko ostajajo v isti skupini po več let in se tudi selijo skupaj na večje

razdalje. Takšna organiziranost osebkov poveča možnost oblikovanja para znotraj skupine. Zanimivo je, da samice raje izberejo partnerja glede na to, kako dobro ga poznajo, kot pa po njihovem perju ali dvorjenju.

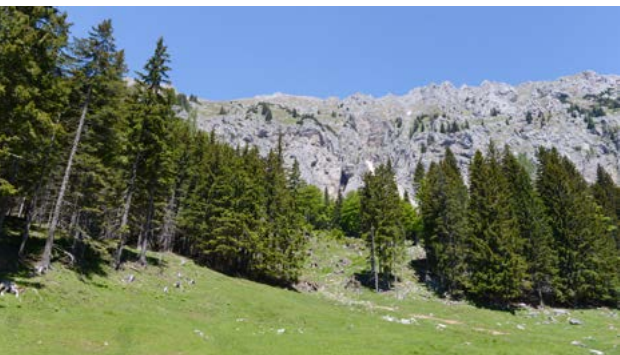
ČIŽEK IN ČLOVEK

Čížki so zaradi družabnosti izredno priljubljeni med ljudmi. Pojavljajo se v ruski ljudski pesmi *Čížek-pížek*, v češki igri *Čížečku, čížečku*, v Tolstojevi pripovedki *Ptička in drugje*. V Petrogradu so postavili v bližini nekdanje pravne akademije celo kip čížka. Študente, ki so obiskovali to nekdanjo šolo, so imenovali »čížiki-pížiki«, saj so njihove zeleno-rumene uniforme spominjale na obarvanost čížkovega perja.

Tudi pri nas je čížek v središču zanimanja ornitologov. V zadnjih 15 letih so naši obročkvalci obročkali več kot 40.000 čížkov, od katerih jih je bilo več kot 50 ponovno najdenih v tujini. Nadaljnje obročkanka nam bo omogočilo vpogled še v marsikatero zanimivost te nomadske ptice.

Čížkov gnezditveni življenjski prostor v Karavankah.

foto: **Tina Petras**

PAG, MEKA ZA REDKOSTI

Obisk otoka Paga na Hrvaškem me je hitro navdušil in po večletnih obiskovanjih še nikoli razočaral. Zadnjih šest let sem bil tam vsaj dvakrat letno s striktnim namenom fotografirati čim več vrst, predvsem značilnih za ta otok. Ta namen se ni vedno obnesel, saj sem bil tam vedno v času selitve, ko ptic zares ne primanjkuje, med njimi seveda tudi redkih vrst. V teh letih sem tam opazoval mnoge zanimive vrste in jih fotografiral.

Ploskokljunec (*Limicola falcinellus*), sabljasti martinec (*Xenus cinereus*) in plevica (*Plegadis falcinellus*) so fotografirani na sladkovodnem Velem blatu in Dinjiških solinah.

»Fotografiram ptice,« je prvi odgovor, ko dobim vprašanje: »Kaj najraje počneš?« Vsakdo, ki me pozna, pa to zelo dobro ve!

JURE NOVAK

dijak Srednje ekonomske šole Maribor

O FOTOGRAFIRANJU: S fotografiranjem sem začel leta 2009. To je bilo slabo leto po tem, ko sem začel opazovati ptice, ki so najpogostejši motiv na mojih fotografijah. Oprema, ki jo pri tem uporabljam, sta Canon EOS 7D in objektiv Canon 400 mm f/5,6.

Fotograf ob iskanju novega motiva. (foto: Alen Ploj)

V bližini doma

VIJEGLAVKA (*Jynx torquilla*)

Najmanjša žolna, vijeglavka, je med našimi žolnami edina prava selivka. Najbolj je znana po svarilnem zvijanju vratu, ko obrača glavo skoraj za polni krog, po čemer je dobila tudi ime v slovenščini in mnogih drugih jezikih. To počne, kadar jo na gnezdu kaj vznemiri, poleg tega pa našopiri perje na glavi in glasno sika. V Sloveniji zaradi izginjanja visokodebelnih sadovnjakov, v kakršnih najraje gnezdi, postaja redkejša. Sicer je ljubiteljica mravelj tudi prebivalka odprte kulturne krajine s posameznimi gručami dreves in grmovja. Vijeglavka si ne dela lastnega gnezda. Raje naseli duplo ali gnezdilnico. Ne tako redko pa pred tem prežene prvega stanovalca z leglom vred.

besedilo: **Tom Trilar**, foto: **Ivan Esenko**

VELIKI LIJAKAR (*Agelena labyrinthica*)

Pajek veliki lijakar že zgodaj spomladi, ko skopni še zadnji sneg in se tla nekoliko ogrejejo, med travo in nizkim grmičevjem splete zanj značilno mrežo. Ogromna mreža je sestavljena iz sprednjega dela, ki se kot kakšna bela rjuha razprostira pred cevastim skrivališčem, v katerem tiči pajek. Mreža spominja na obliko lijaka, po čemer sta družina (Agelenidae – lijakarji) in pajek dobila ime. Pajek v svojem skrivališču čaka na plen, predvsem kobilice, ki padejo na sprednji rjuhasti del mreže. Ko pajek zazna tresljaje, prihiti do plena, ga omrtviči in odvleče nazaj v cevasto skrivališče, kjer ga v miru prebavi. Kot že ime pove, so to razmerno veliki pajki, dolžina telesa odraslih samic je od 12 do 16 mm, samcev pa od 8 do 14 mm.

besedilo in foto: **Tea Knapič**

MOKOŽ (*Rallus aquaticus*)

Če nas pot zanese mimo potoka, rečne mrtvice ali ribnika, zaraščenega s trstičjem, bomo prej ko slej slišali nenavadno oglašanje, ki bolj kot na ptičje petje spominja na »kruljenje« prašička. To je mokož! Po trebuhu sivomoder, po hrbtu rjav ptič z dolgim rdečim kljunom je skrivnostni prebivalec mokrišč z bogato obrežno vegetacijo. Bolj mu ustreza »nočno življenje«, vendar je aktiven tudi v jutranjih urah. Takrat je »pevsko« najbolj razpoložen in brani svoj teritorij. Za skoraj vse naše tukalice velja, da bomo ptico prej slišali kot videli. Mokož tu (žal) ni izjema. Če ga želimo videti, si moramo vzeti čas. Na ustreznem terenu in z malo sreče ga lahko opazujemo z majhne razdalje, vendar redko dlje kot nekaj sekund.

besedilo: **Matej Gamser**, foto: **Matej Vranič**

Na terenu

NAVADNI REBRINEC ALI PASTINAK

(*Pastinaca sativa*)

Na travnikih pred drugo košnjo se marsikje nad drugo rastje dvigujejo razvejene zeleno rumene rastline s kobulastimi socvetji, ki nam, skupaj z barvo celotne rastline, povedo, da je to navadni rebrinec, ena redkih lahko prepoznavnih kobulnic. Travnikom, kjer ga je obilo, daje zanimiv barvni ton. Kmetje pa ga niso veseli – trda stebela se dolgo sušijo in živini ne teknejo. Še huje pa je, da stik mokre rastline z osončeno kožo pri številnih ljudeh povzroča opeklinam podobne poškodbe kože, ki se dolgo celijo. Tej težavi pravimo travniški (kontaktni) dermatitis. S prihodom krompirja v Evropo je ta do takrat pomembna zimska hrana zašla v pozabo, dandanes pa si spet utira pot na naše krožnike.

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Franc Mohar**

Za terenske sladokusce

RUMENI VRTNIK (*Hippolais icterina*)

Od konca avgusta naprej na drevesih mrgoli ptic rumeno zelenih odenkov. Med njimi prevladujejo različne vrste listnic, pozorni opazovalec pa bo med njimi brez težav našel tudi rumenega vrtnika. Ta je večji od listnic, zelo opazna pa je tudi njegova dolga perut – med krajšimi poleti z veje na vejo daje vtis, kot bi bila zanj predolga. Večina jih prezimuje v vlažnih gozdovih med Demokratično republiko Kongo in Bocvano. V Sloveniji gnezdenje ni bilo nikoli potrjeno, čeprav lahko pojoče samce opazujemo vse do pozne pomladi. Pri svojem petju sicer oponaša številne vrste, vendar so te imitacije krajše in redkejšje kot pri sorodnem kratkoperutem vrtniku (*H. polyglotta*).

besedilo: **Jurij Hanžel**, foto: **Michael Sveikutis**

MEDICINSKA PIJAVKA (*Hirudo medicinalis*)

Razvpiti sloves te znane predstavnice širšega sorodstva kolobarnikov budi v ljudeh različne občutke, zelo povedno pa je že njeno slovensko in latinsko ime. Da ji zelo tekne kri bolj ali manj kosmatih sesalcev, se lahko terenski naravoslovci tu in tam prepričamo na lastni koži, z nenačrtno hirudoterapijo oz. puščanjem krvi v kakšni bogato zaraščeni mrtvici ali mlaki. Šele na prelomu tisočletja je bilo tudi z molekularnimi metodami dokončno potrjeno, da v Sloveniji dejansko živita dve vrsti »medicinskih pijavk« – *Hirudo medicinalis* in *H. verbana*. Prvo srečamo pri nas npr. v Prekmurju, na Štajerskem, v Beli krajini ter na Kočevskem, druga pa živi v nekaterih kalih na Krasu in Goriškem. Obe sta ogroženi zaradi človekovega uničevanja njihovih naravnih bivališč in sta uvrščeni med zavarovane živalske vrste.

besedilo in foto: **Matjaž Bedjanič**

TOMAŽ JANČAR

NATURO 2000 JE TREBA JEMATI RESNO

// pogovarjala se je Petra Vrh Vrezec

Zaradi bitke za Volovjo reber, ki jo je na strani naravovarstvenikov vodil Tomaž Jančar, je danes varstvo narave v Sloveniji drugačno.

foto: Aleš Jagodnik

Tomaž na obročkovalni postaji na Vrhnikih približno leta 1986, ko se je navdušil nad obročkanjem.

foto: osebni arhiv Tomaža Jančarja

Kdaj si se navdušil nad pticami in kako te je pot vodila do DOPPS-a?

Odkar vem zase, me je narava privlačila in navduševala. Odraščal sem na podeželju, v vasi Spodnja Hrušica, ki jo je potem pogoltnila Ljubljana. Otroci smo svet odkrivali z raziskovanjem skozi igro na hruševskih kmetijah, travnikih in gozdovih Golovca. Kdaj in zakaj so v mojem zanimanju prevladali ptiči, se ne spominjam več. Bilo je enkrat proti koncu osnovne šole, v drugi polovici 70. let, ko DOPPS-a še ni bilo. Moji najstarejši ohranjeni zapiski so iz leta 1978. Takrat ni bilo lahko biti ptičar, saj še ni bilo nobene knjige z barvnimi slikami ptičev v slovenščini. Ne bom pozabil navdušenja, ko sem leta 1979 v knjigarni odkril prvo tako knjigo – Gregorijeve *Naše ptiče*. Ko se je decembra 1979 ustanavljal DOPPS, še nisem vedel, da je v Sloveniji še več drugih ptičarjev, sicer bi zagotovo bil na ustanovni skupščini. Če se prav spominjam, pa sem za DOPPS izvedel iz revije *Moj mali svet* in se včlanil, ko DOPPS ni bil star še niti eno leto. O ptičih sem se veliko naučil od ptičarjev iz Bizovika. Jože Bricelj starejši in družina so vsako nedeljo dopoldne

obročkali ptice blizu tovarne Žima. Če se je le dalo, sem bil vsakokrat zraven in se učil iz prve roke. Obročkanje me je takrat potegnilo, tako da sem se ob prvi priložnosti udeležil tečaja za obročkovalce, ki ga je navdušujoče vodil Dare Šere. Samostojen obročkovalec pa sem postal leta 1985.

Pod tvojim vodstvom je leta 1999 Terminološka komisija DOPPS pripravila Imenik ptic zahodne Palearktike. Kako je potekalo slovensko poimenovanje ptic?

Spominjam se, da smo bili vsi malo nesrečni zaradi dejstva, da je vsak po svoje uporabljal ptičja imena. V tistih letih je izšlo kar nekaj slovenskih knjig o ptičih, terminološka zmeda pa je bila popolna. Tako da je moja pobuda prišla v pravem trenutku. Na delo Terminološke komisije imam zelo lepe spomine. Bili smo velika in raznorodna ekipa, a delo je teklo gladko. Veliko in trdo smo delali dve leti. Nepregledna množica sestankov komisije, stotine ur študija starih virov in premljevanja predlogov imen ptic s kolegi. A delo je bilo čisti strokovni užitek. Vesel sem, da smo bili nekoliko drzni. Marsikatera

vrsta je prvič dobila slovensko ime. Nekaterim smo ga posrečeno popravili; npr. sokolizca v muževnika, nekaterim smo vrnili staro slovensko ime; sivi žolni smo vrnili ljudsko ime pivka, vrbji listnici kovaček, grivastemu ibisu pa Zoisovo ime klavžar. Žal nam je zmanjkalo korajže, da bi še čuka postavili nazaj na svoje mesto. Imenik je bil zame sicer nekakšen ornitološki labodji spev. Kmalu potem se je moje zanimanje nepovratno prevesilo na stran varstva narave.

Med letoma 2001 in 2004 si bil direktor DOPPS-a. Kaj se je takrat dogajalo v društvu?

Kot član upravnega odbora in podpredsednik društva sem bil tesno povezan s preraščanjem ljubiteljskega društva v društvo z močno profesionalno ekipo. Pisarno in profesionalno ekipo smo zgradili dobesedno iz nič, kar je bil izjemno zahteven zalogaj. V času, ko sem bil direktor, se je pisarna kadrovsko močno okrepila. Preselili smo se v lastne velike prostore, vzpostavili smo profesionalno knjigovodstvo, razmahnilo se je naše sodelovanje s partnerstvom BirdLife in ne nazadnje, odločilno smo vplivali na oblikovanje območij Natura 2000 za ptice v Sloveniji. To so bili zanimivi, a zahtevni časi, saj smo prerasli nekatere najzahtevnejše faze v življenjskem ciklu razvoja organizacije. Žal mi je, ker mi je zmanjkalo časa za dokončanje strategije dela društva, ki smo jo pripravljali mesece na zelo odprt in participativen način. Bila je skoraj dokončana, a jo je potem moj naslednik Marijan Logar pospravil v predal. Ne prej in ne potem je nismo nikoli imeli.

Pred leti si vodil "bitko" za ohranitev Volovje reber, ki ji je grozila postavitve vetrne elektrarne.

Volovja reber je bila v tistem času največji naravovarstveni primer v državi brez primere. Leta 2004 smo v Sloveniji dobili območja Natura 2000 in Volovja reber je bila prvi veliki primer načrtovanja velikega škodljivega posega v nova območja Natura. Zaradi tega je bil primer prelomen in precedenčen. Po pomenu je daleč presegal naravovarstveno vrednost same Volovje reber. Tu ni šlo le za vprašanje, ali bomo obranili Volovjo reber, temveč tudi, ali ima Natura dovolj moči, da ustavi mogočnega investitorja, ki hoče v območju Natura postaviti za naravo uničujoč projekt. Država je naredila vse, da bi nas zlomila. Sodišča so o našem primeru odločala desetkrat, vse od upravnega, vrhovnega do ustavnega. Deležni smo bili umazanega izsiljevanja z vrhov vladajoče politike. Hudičevo umazanega. A smo zdržali. Zaradi Volovje reber je danes varstvo narave v Sloveniji drugačno. Vsi veliki investitorji vedo, da je treba Naturo jemati resno in imajo do nje »rešpekt«. Če bi nas takrat zlomili, bi Natura obveljala za papirnatega tigrja in območja bi padala kot domine, eno za drugim.

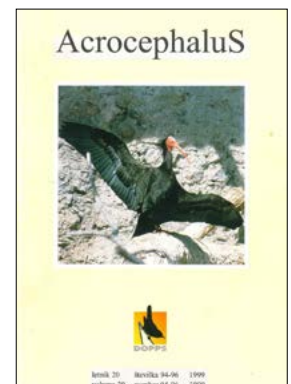

Danes delaš v pisarni DOPPS-a kot interventni varstveni biolog. Kakšni so tvoji izzivi danes?

V zadnjih dveh letih se večinoma ukvarjam s kmetijstvom. To je zdaj verjetno največja grožnja ohranjanju ptic v Sloveniji. Posebej na udaru so travniške ptice, katerih smo v vsega sedmih letih izgubili kar 40 %, in to zaradi uničujoče kmetijske politike! Prej sem omenil, da investitorji danes Naturo jemljejo resno. No, za kmetijski sektor to ne velja. Naturo ignorira bolj ali manj v celoti. To je mogočen sektor z milijardami evrov, ki se zlivajo v slovensko kmetijstvo, ki mu državno naravovarstvo ne seže niti do kolen in mu ves čas popušča. Na primer na Ljubljanskem barju, ki je najpomembnejše območje za travniške ptice v državi, velja v prvi varstveni coni krajinskega parka režim, ki prepoveduje intenziviranje rabe kmetijskih zemljišč. Režim ignorirajo vse službe po vrsti, kmetje pa zanj niti ne vedo. Državno naravovarstvo za režim ve, si pa kmetijcev nanj ne upa opozoriti. Kmetijski sektor gre pri ignoriranju varstvenega režima celo tako daleč, da so letos lastnikom, ki so imeli na parcelah grmišča, izdajali odločbe, s katerimi so jih prisilili, da grmovje posekajo in to čeprav gre za življenjski prostor ptic, ki jih varuje režim območja Natura. Kmeta so torej prisilili, da je kršil režim krajinskega parka in območja Natura 2000. No in tu še ni konec. Potem ko je grmovje posekal, parcelo preoral in nanjo posejal koruzo, pa so ga bogato nagradili s subvencijami, ki smo jih mukoma zbrali evropski davkoplačevalci. Zadeva je precej obupna, a ne gre vreči puške v koruzo. Tudi na Volovji reber smo za uspeh potrebovali 10 let. V primeru kmetijstva so naš zaveznik na eni strani vse boljši podatki o slabem stanju ptic – tu bi se rad zahvalil množici naših prostovoljnih popisovalcev, ki nam pomagajo zbirati argumente za obrambo narave. Po drugi strani pa je naš zaveznik dejstvo, da je početje kmetijskega sektorja v hudem konfliktu z naravovarstvenimi predpisi. Evropska komisija, ki naš kmetijski sektor zalaga z milijardami evrov, pa je zavezana zakonitosti in zna pipico pripreti, če jo bomo znali opozoriti na težave.

Koscu (*Crex crex*) se v Sloveniji ne piše dobro. Vsakoletni popisi koscev na Ljubljanskem barju kažejo zavajajoče stabilno stanje. S popisi pokošnosti travnikov zadnja leta, s katerimi je začel Tomaž, se je pokazalo, da v resnici le malo koscem uspe odgnezditi. Veliko večino legel pokosijo.

foto: Leon Kebe

Po dveh letih trdega dela je Terminološka komisija DOPPS pod Tomažev organizacijo marsikateri vrsti ptic prvič dodelila slovensko ime. *Imenik ptic zahodne Palearktike* je izšel v strokovni družbeni reviji *Acrocephalus* leta 1999.

DOPPS V LETU 2015

LETNI ZBOR ČLANOV

Center v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok je gostil 104 člane DOPPS-a

// besedilo: **Petra Vrh Vrezec** in **Tilen Basle**, foto: **Gregor Bernard**,
Tilen Basle (uvodna), **Damijan Denac** (Aviana)

Prijetno vzdušje na dogodku je z uvodnim kulturnim programom pričaral mladi član DOPPS-a Nejc Poljanec, ki se že osem let uči harmonike na Glasbeni šoli Franca Šturma v Ljubljani. Na harmoniki nam je izredno doživeto in spretno zaigral Suito št. 3 v španskem slogu skladatelja Anatolija Belošičkega.

Na začetku marca smo po dobrem letu prenove ponovno odprli Naravni rezervat Škocjanski zatok. Po ogledu in odzivu obiskovalcev, zaposlenih in tistih, ki so pomagali pri soustvarjanju tega prostora, nam je bilo takoj jasno, da smo na pravi poti! Torej varstvo narave, turizem in industrija gredo lahko z roko v roki!

Natanko mesec kasneje, 2. aprila 2015, se je 104 članov DOPPS-a ponovno zbralo v prostorih informacijskega centra Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Tokrat z namenom prisluhniti, kaj se je na društvu dogajalo v letu 2015. Smo bili tudi tokrat tako navdušeni kot pred mesecem dni? Seveda!

Tudi letos je DOPPS podelil priznanje AVIANA za zgledno naravovarstveno dejanje. Prejela sta ga zakonca Slavko in Marička Strman, velika občudovalca, varuha in skrbnika gnezda belih štorkejev v Novi vasi na Blokah. Predlani je bilo v tem gnezdu šest mladičev, kar je slovenski rekord. Po neurju, ko je ostalo v gnezdu le še pet mladičev, sta zakonca Starman nesebično rešila življenje oslabiljenemu šestemu mladiču. Ta si je opomogel in srečno odletel. Več o tem preberite na strani 43.

Že tretje leto smo na skupščini DOPPS-a razglasili in nagradili najboljšega ornitologa za preteklo leto. Dejan Bordjan (na desni, na levi je Tomaž Mihelič) je leta 2015 v spletni portal Atlas ptic (<http://atlas.ptice.si/>) vnesel kar 4.298 podatkov o opaženih pticah Slovenije. Ornitolog leta 2015 v kategoriji največ vnesenih vrst ptic (kar 272) pa je bil Luka Poljanec.

Iztok Geister je ob tej priložnosti s fotografijo in besedo predstavil novo monografijo *Doživeti Škocjanski zatok*, ki sta jo izdala DOPPS in Zavod za favnistiko Koper.

Po uradnem delu in predstavitvi dela društva v preteklem letu smo vsi nestrpnostno čakali, da se podamo na voden ogled po naravnem rezervatu. Nekateri prvič, drugi že večkrat, ampak zato ni bil sprehod nič manj navdihujoč. Skupaj smo si ogledali nova opazovališča, seveda pa je največ pozornosti pritegnila osrednja opazovalnica, ki ob pogledu na celotno območje rezervata ponuja tudi vpogled v tisti skrivnostnejši svet – svet pod vodno gladino. Od ptic so nas pričakale številne selivke, predvsem pobrezniki in race, prve gnezditveni prostor.

Zlati legat 2014, društvena nagrada za najboljšo delo s področja ornitologije, je šla tokrat v roke Katarine Denac in Primoža Kmecla za monografijo *Ptice Goričkega*. Obsežno delo na 258 straneh nudi izčrpen pregled razširjenosti in velikosti populacij 120 vrst ptic na območju Goričkega. Knjiga je bogat vir informacij za ornitologe, biologe, ljubitelje ptic, prebivalce in obiskovalce Goričkega ter za nadaljnje, učinkovitejše naravovarstveno upravljanje tega območja Natura 2000. Žirija za nagrado je bila tokrat v zasedbi dr. Tatjane Čelik, Jurija Hanžela in dr. Davorina Tometa (predsednika komisije).

OHRANJANJE GORIČKIH TRAVNIKOV

Projekt Gorički travniki se zaključuje

// Katarina Denac

Košnja in obnova travnikov sta bili osrednji dejavnosti projekta Gorički travniki.

foto: **Gregor Domanjko**

O d lanske pomladi smo poročali o telemetriji velikih skovikov (*Otus scops*), popisih na Goričkem in drugih dejavnostih, ki so bile sklop projekta Gorički travniki. V sredini avgusta 2016 se bo projekt, katerega glavni cilj je bil izboljšanje stanja nekaterih varovanih vrst ptic, metuljev in življenjskih okolij na območju Natura 2000 Goričko, zaključil.

OBNAVLJANJE TRAVNIKOV

Nosilec projekta, Javni zavod Krajinski park Goričko (dalje JZ KPG), je v letu 2015 pokosil in obnovil 60 ha travnikov, ki so se zaraščali z zlato rozgo, grmovjem in drevjem. S tem so se takoj izboljšali pogoji za dve varovani vrsti metuljev, strašničnega (*Phengaris teleius*) in temnega mravljiščarja (*P. nausithous*). Pravočasna košnja in odvoz biomase sta namreč omogočila rast in povečanje številčnosti zdravilne strašnice (*Sanguisorba officinalis*), ki je hranilna rastlina za gosenice obeh vrst metuljev. Za odvoz biomase in njeno predelavo v vrhunski kompost, primeren celo za ekološko kmetijstvo, je poskrbel projektni partner CERO Puconci d. o. o. Letos bo pokošanih in obnovljenih dodatnih 20 ha zaraščajočih se travnikov. Poleg tega je krajinski park odkupil 4,6 ha ekstenzivnih travnikov na območju na-

ravne vrednote Bejčin breg v Budincih, kjer bo tudi v prihodnje s košnjo zagotavljal trajnost varstva travnikov. JZ KPG in Kmetijsko gozdarski zavod Murska Sobota sta z dejavnim nagovarjanjem lastnikov travnikov k vključevanju v naravovarstvene ukrepe kmetijsko-okoljsko-podnebnega programa dosegla, da se je vanje vključilo 70 kmetijskih gospodarstev s skupno površino več kot 70 ha. Izvajanje teh ukrepov bo pripomoglo k varovanju metuljev in preprečevanju zaraščanja ter intenzifikacije travnikov na Goričkem.

Zaposleni na Fakulteti za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru, ki je projektni partner, so pripravili metodologijo vrednotenja travnikov glede na njihovo vrstno sestavo, prisotnost zaraščanja z grmovjem in invazivnimi tujerodnimi rastlinami ter opravili prvo vrednotenje tipov življenjskih okolij na terenu. Izdelana je bila podatkovna zbirka z značilnostmi projektnih travnikov, ki bo osnova za pripravo načrta ustrezne rabe teh travnikov v prihodnje.

PTICE NA GORIČKEM

DOPPS je v okviru projekta opravil monitoring štirih vrst ptic, katerih ohranitveno stanje je

BIČJA TRSTNICA

(*Acrocephalus schoenobaenus*)

foto: **Dejan Bordjan**

Intenzifikacija kmetijstva ne
vpliva dobro na smrdokavro
(*Upupa epops*).
foto: Matej Vranič

bilo doslej neznano, in sicer smrdokavre (*Upupa epops*), prepelice (*Coturnix coturnix*), bičje trstnice (*Acrocephalus schoenobaenus*) in rjavega srakoperja (*Lanius collurio*). Prav pri vseh vrstah je bil v primerjavi s stanjem konec 90. let 20. stoletja zaznan zmeren do velik upad, ki je posledica več dejavnikov. Med njimi je verjetno najpomembnejša intenzifikacija kmetijstva, pri prepelici pa ne smemo zanemariti niti vpliva lova med selitvijo na območju Sredozemlja, med katerim pobijejo skoraj 25 % evropske populacije letno. Ukvarjali smo se tudi z velikim skovikom, ravno tako vrsto, katere populacija na tem območju močno upada. Opravili smo ekološko raziskavo njegovih prehranjevališč, in sicer s pomočjo sledilnih naprav GPS, nameščenih na odrasle osebe, o čemer smo v reviji *Svet ptic* že pisali. Veliki skoviki so se najpogosteje zadrževali v mejicah in visokodebelnih sadovnjakih, negativno pa so na njihovo pojavljanje vplivale njivske površine, ne glede na vrsto posevka.

Dejavnosti projekta so bile predstavljene na zaključni tiskovni konferenci 24. maja 2016 na Gradu, vsa gradiva pa so dostopna tudi na spletni strani projekta.

IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE

foto: Ciril Milnar Cic

Sredozemski vranjek

// Al Vrezec

Ari je prvi sredozemski vranjek (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) v Sloveniji, ki smo mu sledili s telemetrijsko napravo GPS. Je pravzaprav mlada prvoletna samica, ki se je jeseni 2011 zadrževala predvsem v okolici Izole. Počivala in prenočevala je na valobranu izolskega mandrača, od koder se je podnevi odpravljala na ribolov do dva kilometra od obale. Žal je živila le dobrih deset dni po tem, ko ji je bila nameščena GPS-naprava. Nekje v Kopskem zalivu je doživela nesrečo, pri kateri je prišlo do zloma leve noge in močne podplutbe na levem boku. S takšno poškodbo ni bila več zmožna potapljanja in ribolova. Ari, pionirka ptičje GPS-telemetrije v Sloveniji, je ime dobila po junaku iz otroške slikanice *Vranjek Ari in njegovo prvo potovanje*, ki je izšla v okviru LIFE-projekta SIMARINE-NATURA. Vranjek Ari je kot dermoplastični preparat, delo preparatorja Alojza Šmuca, ohranjen v zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije pod inventarno številko 4839 in je le občasno razstavljen - prvič leta 2014 na razstavi *Slovenski vranjek in varstvo slovenskega morja*. Ptica ima na nogah še vedno ohranjena originalna obročka, kovinski in plastični barvni obroček s prvo številko v Sloveniji obročkane vranjeka - 01A.

PETLETNO SPREMLJANJE BREGULJK NA SAVI

// Rudolf Tekavčič

Nedavno je breguljka (*Riparia riparia*) našla primerno steno za gnezdenje tudi v bregu Save pri naselju Brinje v bližini Šentjakoba pri Ljubljani.

foto: **obe Rudolf Tekavčič**

V času pričakovanja prvih selivk zgodaj spomladi se pogovor med ljubitelji ptic pogosto začne z vprašanjem, kdo je že videl prvo prinašalko pomladi. Prvi znanilci so največkrat škorci (*Sturnus vulgaris*), ki jih opazimo že februarja, prave in najtežje pričakovane znanilke pomladi pa so seveda lastovke. Ob koncu marca nas razveselijo prve kmečke lastovke (*Hirundo rustica*), že ob toplejšem vremenu v aprilu, predvsem pa v maju pa se začnejo vračati tudi mestne lastovke (*Delichon urbicum*). Ko govorimo o lastovkah, pa med ljubitelji ptic le redko zasledimo pogovor o breguljkah (*Riparia riparia*), najmanjših evropskih lastovkah. Te so pogosto prezrte, ker gnezdijo odmaknjeno od človeka, v kolonijah ob bregovih rek in zapuščenih peskokopih, kjer si v peščenih stenah izkopljejo do enega metra dolg gnezditveni rov.

KOLONIJE V SLOVENIJI

Breguljkina tradicionalna gnezdišča v Sloveniji so ob Muri, Dravi in spodnji Savi. Največje kolonije so bile zabeležene v gramoznici Vrbina ob Savi, v gramoznici Melinci, ob odvodnem kanalu HE Zlatoličje pri Hajdošah in HE pri Forminu.

Nedavno pa je svoje območje gnezditve razširila tudi v osrednji del Slovenije, kjer je našla primerno steno za gnezdenje v spodnjem bregu Save pri naselju Brinje v bližini Šentjakoba pri Ljubljani. Kolonijo je v popisu ptic mesta Ljubljane in okolice, ki je potekal v sodelovanju Nacionalnega inštituta za biologijo in DOPPS-a leta 2011, odkrila Urša Koče. V tem času se je odvijal vzdrževalni poseg v levi breg Save na odseku med vasjo Brinje in avtocestnim mostom Ljubljana–Šentjakob. Na naše opozorilo, da je treba to kolonijo gnezdečih breguljk zavarovati, je Zavod RS za varstvo narave preprečil nadaljnje poseganje v brežino. Prepoved vodnogospodarskih del, ki so eden najmočnejših dejavnikov ogrožanja vrste, je obrodila sad, saj se je naslednje leto kolonija razširila tudi na levi breg Save. Tako se je število gnezdečih parov med letoma 2011 in 2015 gibalo med 42 in 120.

OBROČKANJE BREGULJK

Še istega leta, ko je bila odkrita kolonija, sta se pod okriljem Slovenskega centra za obročkanje ptic, ki deluje pod okriljem Prirodoslovnega muzeja Slovenije, na tej koloniji začela obročkanje in zbiranje biometričnih podatkov o breguljkah. V

Breguljka (*Riparia riparia*)
 ilustracija: **Jan Hošek**

juniju so med ujetimi pticami prednjačili odrasli osebki. Prvi mladostni osebki so bili ujeti na začetku julija, njihovo število pa se je povečalo do začetka avgusta. Potem so breguljke zapustile gnezdišče in se pridružile kmečkim lastovkam pri prenočevanju v obrežnem pasu drevja in trstičju ob rekah, jezerih in drugih mokriščih. Konec poletja so skupaj s kmečkimi lastovkami zapustile naše kraje.

V obdobju spremljanja breguljk je bilo zabeleženih tudi nekaj ponovnih najdb. Vsi osebki, ki so bili ponovno ujeti na Savi pri naselju Brinje, so bili leto prej obročkani na Hrvaškem v pognezditvenem času, ko so bili verjetno na selitvi. Možno je, da so pred tem gnezdili oziroma bili izvaljeni na Savi pri Brinju. Najdba osebka, ki je bil obročkan v koloniji na Savi pri naselju Brinje in v naslednji gnezditveni sezoni ponovno ujet na Hrvaškem pri Samoborskem otoku, pa kaže na to, da vse breguljke niso zveste istemu gnezditvenemu območju. Odkrivajo se torej zanimive »zgodbe« slovenske breguljke, za katere upamo, da bodo še naprej tako uspešne.

ŠTEVILO OBROČKANIH BREGULJK PO LETIH

Leto	2011	2012	2013	2014	2015
Odrasli osebki	65	88	211	79	112
Prvoletni osebki	28	3	0	0	44
Mladostni osebki	12	4	50	21	96
SKUPAJ	105	95	261	100	244

PONOVNE NAJDBE OBROČKANIH BREGULJK

Datum obročkanja	Lokacija obročkanja	Starost osebka ob obročkanju	Datum ponovne najdbe	Lokacija ponovne najdbe
23. 8. 2010	Jezero - Njivice, Hrvaška	1 leto	5. 7. 2011	Sava pri naselju Brinje, Slovenija
		1 leto	13. 7. 2011	
22. 8. 2012	Vransko jezero, Hrvaška	1 leto	25. 6. 2013	
9. 9. 2012	Vid - Metković, Hrvaška	1 leto		
9. 6. 2012	Padernello - Brescia, Italija	1 leto	27. 6. 2013	
24. 6. 2012	Sava pri naselju Brinje, Slovenija	1 leto	25. 6. 2013	

Eden izmed ukrepov, ki se je izkazal za najprijaznejšega sekundarnim duplarjem, je nameščanje gnezdilnic.

foto: **Anja Ivanuš**

VARSTVO OGROŽENIH SEKUNDARNIH DUPLARJEV

// Robi Gjergjek

Sprememba kulturne krajine je eden glavnih ogrožajočih dejavnikov ptic duplaric – zlatovranke (*Coracias garrulus*), smrdokavre (*Upupa epops*), velikega skovika (*Otus scops*) in čuka (*Athene noctua*). Nekoč bogati travniki, njive z mejicami ter visokodebelni sadovnjaki se sedaj spreminjajo v monokulturne njive in travnike. V teh življenjskih pogojih pa ni dovolj prostora za prostoživeče živali, ki se prehranjuje z raznoliko rastlinsko in živalsko hrano. Da bi tudi zgoraj omenjenim pticam zagotovili čim boljše pogoje za gnezdenje in prehranjevanje, smo se člani Pomurske sekcije DOPPS odločili, da jim pomagamo z različnimi ukrepi.

UMETNA DUPLA NAMESTO NARAVNIH

Eden izmed ukrepov, ki se je izkazal za najprijaznejšega za sekundarne duplarje, je nameščanje gnezdilnic na območjih, kjer se te ptice še pojavljajo in v naravnih duplih tudi še gnezdi. Ker so ta dupla dostikrat neustreznih oblik in velikosti, jih ptice velikokrat ne zasedejo. Ponekod dupel sploh ni, čeprav pogoji za prehranjevanje so. Zato smo člani sekcije januarja letos naredili približno 30 gnezdilnic, primernih za omenjene ptice, ter jih februarja in marca nameščali v Pomurju. Z veseljem lahko potrdim, da so nekatere od teh gnezdilnic že zasedli »upkaši«, kot smrdokavram rečemo Goričanci, in veliki skoviki. Žal letos ne moremo najti gnezda zlatovranke, kar pomeni, da verjetno ne gnezdi.

ČIŠČENJE DUPEL

Naravna dupla ostajajo neočiščena, zato v njih vsako leto nanošen material zgine. V njih tako ostanejo določeni zajedavci, ki kasneje v času gnezdenja nadlegujejo mladiče. Mogoče je zaradi tega uspeh gnezdenja v naravnih duplih nepredvidljiv, včasih celo slab. Pred gnezditveno sezono nam je uspelo počistiti približno 120 gnezdilnic in jih nastlati z novo, svežo steljo. Omenjene ptice si gnezda namreč ne spletajo same, zato bi se jajca, če jim ne bi namestili stelje, podhladila na golih tleh gnezdilnice.

Zlatovranki (*Coracias garrulus*) in pticam, ki za petje in iskanje plena izbirajo najvišja mesta na območju širnih travnikov in na robovih njiv, smo postavili 30 kostanjevih prež.

foto: **Gregor Domanjko**

Člani Pomurske sekcije so januarja letos pticam duplaricam naredili in namestili približno 30 gnezdilnic.

foto: **Robi Gjergjek**

PREZIMUJOČE VODNE PTICE MARIBORSKEGA JEZERA

Raziskovalna naloga

// besedilo: Rok Lobnik, foto: Tilen Basle

Med 18. oktobrom 2015 in 30. januarjem 2016 sem v okviru projekta Mladi za napredek Maribora, ki ga vodi Zveza prijateljev mladine, izdelal raziskovalno nalogo z naslovom Prezimujoče vodne ptice Mariborskega jezera. Nalogo sem pripravil pod mentorstvom ge. Zlatke Bertalanč Berden in ornitologa Tilna Basleta. Podatke sem enkrat tedensko zbiral s sistematičnimi štetji prezimujočih ptic od Hidroelektrarne Mariborski otok do Brestrnice. Tako pridobljene podatke sem nato primerjal s podatki iz popisnega obdobja 2007/2008, ko je popis opravljala Katja Logar.

Na jezeru je bilo opaženih veliko vrst, šlo pa je predvsem za običajnejše vrste. Od zanimivejših vrst naj omenim rjavovratnega ponirka (*Podiceps grisegena*), zvonca (*Bucephala clangula*) in samico dolgorepe race (*Anas acuta*). Najdeni pa sta bili tudi tujerodni vrsti – mandarinka (*Aix galericulata*) in moškatna bleščavka (*Cairina moschata*).

Ugotovil sem, da je Mariborsko jezero precej pomembno za selitev ptic. Večina opaženih vrst je bila klatažev, število vrst in osebkov pa se je skozi čas močno spreminjalo. Največ vrst in osebkov sem zabeležil januarja. Prvi vzrok je nekoliko hladnejši januar, drugi pa čas, ko k nam s severa priletijo še nekatere pri nas redkeje vidne ptice. Zagotovo so bili daleč najštevilčnejši mlakarice (*Anas platyrhynchos*), kormorani (*Phalacrocorax carbo*), liske (*Fulica atra*) in rečni galebi (*Chroicocephalus ridibundus*). Verjetno bi bilo na jezeru več vrst ptic, če bi bilo manj turizma. Glavni razlog za manjše število ptic pa je pomanjkanje obrežnega rastlinja, ki ga odstranjujeta močan tok Drave in človek.

Med tujerodnimi pticami Mariborskega jezera je bila med raziskavo tudi mandarinka (*Aix galericulata*).
foto: Janez Papež

Bo zlatovranka v tej sezoni zasedla kakšno od gnezdilnic pri nas?
foto: Alen Ploj

PREŽE NAMESTO DREVES IN ŽIC

Vedno pogosteje člani sekcije v kulturni krajini vidimo enoličnost krajine oz. ravnine travnikov in njiv brez dreves in mejic. Tudi v teh primerih se najde začasna rešitev. Vsi vemo, da si nekatere ptice za petje in iskanje plena izbirajo najvišja mesta v krajini. Med temi so tudi zlatovranke. Najraje se zadržujejo na območju širnih travnikov in na robovih njiv. Ker na območju Ropoče in Pertoče – nad Ledavskim jezerom – še obstajajo takšni travniki in so v njihovi okolici že nameščene gnezdilnice, smo v načrt sekcije umestili tudi postavitev prež v obliki črke T, visokih približno pet metrov. Nekaj čez 30 kostanjevih sušic smo postavili 19. marca. Zahvala gre seveda vsem članom DOPPS-a, ki so prišli iz skoraj vse Slovenije in pri tem pomagali, prav tako pa tudi Javnemu zavodu Krajinski park Goričko, ki je priskrbel prevoz in razvoz prež. Osem prež smo namestili tudi na območju Serdice in Nuskove, kjer je zlatovranka leta 2014 nazadnje gnezdila.

POTEM SMO OPAZOVALI ...

Seveda je po vseh teh opravilih končno nastopil čas vrnitve naših selivk. Kot prve smo opazili smrdokavre – nekateri že v sredini marca. Nato so se v toplih nočeh v začetku aprila začeli oglašati veliki skoviki. Le najbolj zaželena ptica je še manjkala – zlatovranka. V letu 2014 je uspešno speljala pet mladičev, lani ni gnezdila, čeprav smo jo opazovali skozi celo gnezditveno sezono. Bo zlatovranka v tej sezoni zasedla kakšno od gnezdilnic pri nas? O tem pa naslednjič.

Mladi raziskovalec Rok ob Mariborskem jezeru.
foto: Tilen Basle

Balkan Rivers Tour ali Balkanska rečna tura je doslej največja protestna akcija reševanja rek v Evropi.

BALKAN RIVERS TOUR ALI BALKANSKA REČNA TURA

Največja akcija reševanja rek v Evropi

// besedilo: Petra Vrh Vrezec, Rok Rozman, foto: Jan Pirnat

Vizionarsko prizadevanje je vodil nekdanji slovenski olimpijski veslač, danes biolog in naravovarstvenik **ROK ROZMAN**.

Sprojekcijo filma *Skupaj za reko – Zgodba o Vjosi* se je 15. aprila v centru Triglavskega narodnega parka Bohinj uradno začela Balkanska rečna tura, ki je doslej največja protestna akcija reševanja rek v Evropi. Dan zatem se je na Bohinjskem jezeru zbrala nepregledna množica ljudi in pospremila kajakaše iz vse Evrope, ki so pod vodstvom nekdanjega slovenskega olimpijskega veslača Roka Rozmana v 35 dneh preveslali 390 kilometrov po 23 rekah šestih držav od Slovenije do Albanije z namenom opozoriti na cunami hidroenergetskih projektov na balkanskih rekah, zadnjih divjih biserih Evrope.

Rok Rozman, član DOPPS-a, ki se je s tem dogodkom tudi simbolično poslovil od veslaške kariere in presedlal v kajak, je ob tem povedal: »Profesionalnemu športu sem namenil večino življenja, a sem

na srečo vedno imel vizijo, daljšo od konice čolna. Prav kariera profesionalnega športnika me je naučila najpomembnejših reči v življenju, ki so potrebne, ko loviš svoje prave sanje; dandanes sem biolog, ribič, ekstremni kajakaš in naravovarstvenik – prav to, kar sem si vedno želel, in ne potrebujem druge vizije.«

Tura po rekah Balkana, ki je skupna akcija nevladnih organizacij EuroNatur in Riverwatcha, Zavoda za promocijo in varovanje vodnih ekosistemov (Leeway Collective) in Svetovnega sklada za naravo (WWF), je potekala pod okriljem kampanje Ohranimo modro srce Evrope. Vizionarsko prizadevanje sodi med najpomembnejše naravovarstvene kampanje na evropski celinei.

SELITVENA POT NAREKUJE IZBIRO GNEZDIŠČA

// Manca Velkavrh

V Evropi je 10.000 gnezdečih parov kačarjev (*Circaetus gallicus*).

foto: **Kajetan Kravos**

Ko odrinemo na počitnice, imamo možnost izbire krajše in hitreje poti, a včasih si raje izberemo prijetnejšo pot, pa čeprav to pomeni kakšen ovinek več. Podobno je tudi s pticami. Kačar (*Circaetus gallicus*) na primer raje preleti daljšo pot, da bi lahko več časa zaradi vzgornjиков jadral nad kopnim in tako naredil kakšen zamah s perutmi manj.

SELITEV NAD KOPNIM

Na Apeninskem polotoku kačarji gnezdiijo predvsem na severnem in zahodnem delu polotoka. Selitev do prezimovališč v podsaharski Afriki poteka prek Gibraltarja, da se izognejo potovanju nad morjem. Čeprav je pot čez Sicilijo krajša, pa to pomeni kar 130 km letenja nad vodo, medtem ko pot, ki jo te ptice preletijo po ovinku, pomeni samo 14 km potovanja nad morjem. Gre za to, da kačar raje jadra, kot da bi aktivno letel. Zato mu bolj ustreza selitev čez kopno, kjer pihajo vzgonski vetrovi, ki mu omogočajo jadranje. Podobno se tudi kačarji iz Grčije raje selijo čez Turčijo in Bospor, kot da bi pod sabo gledali Sredozemskega morje.

KAČE, ODPRTA OBMOČJA TER GOZD

Kot že ime pove, je kačar specializirani plenilec, ki pleni predvsem kače. Specializiranost plenilca na plen lahko precej omeji njegovo razširjenost. Stvar je preprosta – če ni plena, ni plenilca. Potrdili so, da njegova razširjenost na nekem območju vpliva na tamkajšnje višje vrstno pestrost kač. Z lovom vpliva na redkejšo pojavljanje sicer pogostejših vrst kač in tako daje prostor redkejšim vrstam. Vendar kljub veliki specializiranosti kačar svoj plen izbira predvsem po velikosti in ne toliko glede na vrsto plena. Poleg tega je razlog za nižjo številčnost vrste tudi nižji gnezditveni uspeh oz. manjše število poletelih mladičev.

V Španiji vrsta poseljuje predvsem območja z grmišči, izbira pa celo odprta pašna ter poljedelska območja, na primer v Italiji. Pomembna mu je še bližina gozda, ki omogoča gnezditev, a ta ne sme biti prevladujoč, saj ptica potrebuje odprt prostor za lov.

SELITVENA POT NAREKUJE RAZŠIRJENOST VRSTE

V Španiji se je geografska širina izkazala kot pomemben dejavnik pri razširjenosti kačarja. Nižja ko je bila, pogostejši je bil kačar. Pri italijanski študiji se je izkazalo ravno obratno. Geografska širina sicer je pomembna, vendar je kačar pogostejši na severu. Selitvena pot prek celine torej v resnici narekuje razširjenost te vrste. Življenjska okolja na jugu polotoka Italije so sicer primerna za naselitev, vendar so glede na selitveno pot tudi najbolj oddaljena.

VPLIV ODDALJENOSTI PREZIMOVALIŠČ

Kačar naseljuje Apeninski polotok predvsem po njegovi zahodni strani, ki je najmanj oddaljena od selitvene poti prek Gibraltarja do prezimovališč. Tudi študija selitev vrste predvideva, da so populacije, ki so najbolj oddaljene od prezimovališč, bolj podvržene izumrtju. Apeninska populacija je zelo verjetno del večje špansko-francoske populacije, kar bi poleg oddaljenosti selitvene poti dodatno pojasnilo še nizko število parov na jugu. Kačar je bil še pred koncem 19. stoletja razširjen na jugu polotoka ter Siciliji in čeprav trendi trenutno kažejo širjenje na jug, južni del apeninske populacije zaradi robnega učinka ne bo nikoli tako številčen kot severni.

VIR:

PANUCCIO, M.P. s sod. (2014): Motion capacity, geography and ecological features explain the present distribution of a migratory top predator. – *Ecological Research* 30 (1): 181-190.

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS, SEPTEMBER – OKTOBER 2016

Za dodatne informacije o dogodkih pokličite v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva www.ptice.si in na FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS najkasneje na dan dogodka.

Obvezna oprema na izletih in popisih so primerna terenska oblačila in obutev, daljnogled, po želji teleskop in priročnik o pticah.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

ZELENONOGI MARTINEČ
(*Tringa nebularia*)
ilustracija: Jan Hošek

SEPTEMBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19		21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

OKTOBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
					1	2
3	4	5	6	7		
10	11	12	13	14	15	16
17		19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

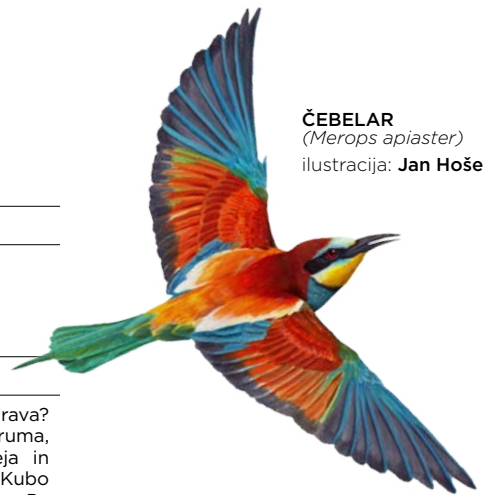
TOR **20** SEP

 Tilen Basle

 Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok (Sermin 50, 6000 Koper)

 ob 18.00

 Živela revolucija! Kaj pa narava? Podobe starih avtomobilov, ruma, Fidela, cigar, revolucije, Cheja in peščenih plaž privabljajo na Kubo trume turistov s celega sveta. Pa je to res vse, kar nam lahko ponudi Kuba?

ČEBELAR
(*Merops apiaster*)
ilustracija: Jan Hošek

TOR **18** OKT

 Iztok Škornik

 Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok (Sermin 50, 6000 Koper)

 ob 18.00

 Krajinski park Sečoveljske soline odlikuje izjemna pestrost živalskih in rastlinskih vrst ter življenjskih okolij, po katerih so soline poznane prek narodnih meja. So pa tudi primer izjemne in vse bolj ogrožene sredozemske krajine, ki temelji na stoletni kulturi solinarskega življenja – narava in tradicionalno solinarstvo si tu podajata roko.

IZLETI

SOB-NED **1.-2.** OKT

 Informacije o dogodku spremljajte na spletni strani društva.

SOB **8.** OKT

 Informacije o dogodku spremljajte na spletni strani društva.

Prosimo vas, da termine še enkrat preverite v Napovedniku na naši spletni strani www.ptice.si, kjer so podrobneje navedene tudi vsebine predavanj, izletov in akcij.

NENEVADNO HRANJENJE

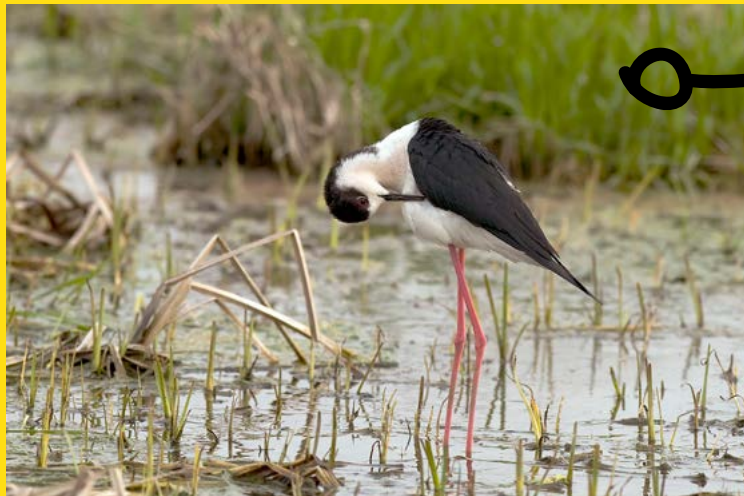
S kolegom Aljažem Mulejem sva se vračala s ptičarskega potepa, ko sva v mlakuži ob potoku Blatnica blizu Hraš pri Lescah presenečena zagledala malega deževnika (*Charadrius dubius*). Med fotografiranjem sva opazila nenavaden način deževnikovega prehranjevanja, ki sem ga sicer že opazil pri mali (*Egretta garzetta*) in veliki beli čaplji (*Casmerodius albus*). Ptica je z eno nogo grebla po dnu in nato hitro ujela splašeni plen.

Boris Kozinc, 27. marec 2016

SKRIVNOSTNA PTICA

V Naravni rezervat Škocjanski zatok sem se pripeljala v upanju, da bom opazila zelo skrivnostno ptico, svilnico (*Cettia cetti*). Med sprehodom sem takoj prepoznala njeno znano petje. Potem pa me je presenetila. Priletela je iz trstičja in se ustavila meter stran od mene.

Vanesa Bezljaj, 3. april 2016

PRVOAPRILSKA ŠALA

V Hrašah pri Lescah me je 1. aprila letos čakalo posebno presenečenje - polojnik (*Himantopus himantopus*). Ptici na dolgih nogah sem se lahko približal na pet metrov. Niso je motila niti letala, ki so jo preletavala v nizkem letu 200 m od pristajalne steze. O najdbi sem obvestil prijatelja, ki pa mi ni verjel, češ da je to prvoaprilska šala. Na srečo se je polojnik tam zadrževal še naslednji dan, tako da je prijatelj videl, da ni šlo za šalo.

Boris Kozinc, 1. april 2016

"ŽLEBŠKA" SOVA

V vasi Žlebe stoji zapuščena počitniška hišica in v njenem dimniku prebiva tako imenovana "žlebška" sova - lesna sova (*Strix aluco*). Ko sem bila majhna, mi je dedek pokazal to skrivnostno sovo in od takrat naprej jo hodim redno opazovat. Kadar pridem, me sova pozdravi z zaspanim pogledom. Ker nikamor ne odleti, jo lahko fotografiram. Upam, da bo tu ostala in me še dolgo spremljala v mojem življenju.

Vanesa Bezljaj, 12. april 2016

REŠEVANJE MLADEGA VRANJEKA

// besedilo: Lovrenc Lipej, foto: Borut Mavrič

Sredozemske vranjke (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) v našem okolju ogroža marsikaj, še posebej ribiške mreže. Tak primer je bil 15. decembra 2015, ko sta se v ribiško mrežo tik ob obali na Fornacah v Piranu zapletli dve ptici. O nezgodi nesrečnih vranjekov je delavce iz bližnje Morske biološke postaje Nacionalnega inštituta za biologijo v Piranu obvestila ozaveščena gospodična. Za enega vranjeka je bilo žal že prepozno, drugega pa nam je uspelo nekako izmotati in izrezati iz spon ribiške mreže. Po reševanju se je izpuščeni vranjek še nekaj časa mudil v bližini, nato pa odhitel novim dogodivščinam naproti. Reševalno akcijo so sodelavci Morske biološke postaje NIB tudi posneli in si jo je možno ogledati na spletni strani Morske biološke postaje NIB (povezava QR koda v sliki).

V Novi vasi na Blokah je bilo leta 2014 v gnezdu bele štorke (*Ciconia ciconia*) rekordnih šest mladičev, ki so bili ves čas pod budnim očesom občudovalca in varuha štorkelej.

foto: Damijan Denac

GNEZDO V CVETLIČNEM KORITU

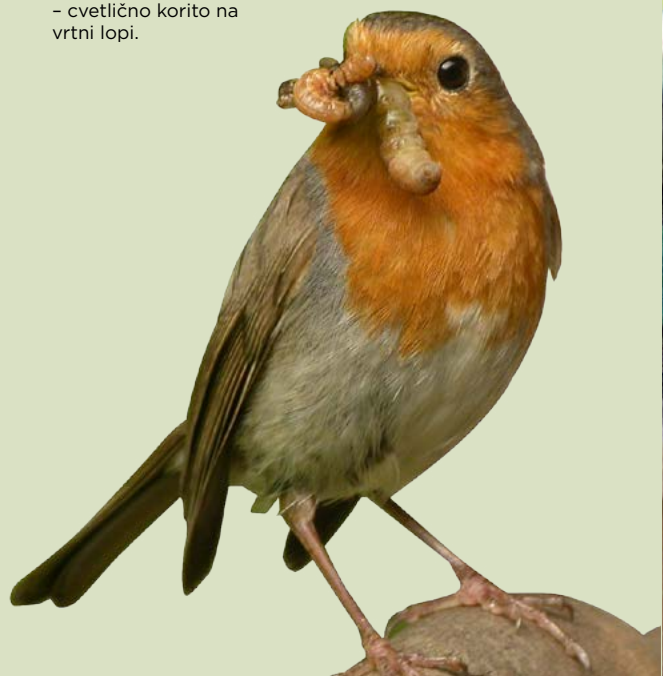
// besedilo in foto: Dare Šere

Sredi junija 2015 me je poklicala gospa Olga Rezar s Tolstega vrha pri Ravnah na Koroškem in me obvestila, da je v njenem cvetličnem koritu ptičje gnezdo z mladiči. Takoj sem pomislil na sivega muharja (*Muscicapa striata*), ki ima velikokrat gnezdo na zelo različnih mestih – v ptičjih krmilnicah, športnih copatih, plastičnih škatlah, na lesenih policah itd. Obiskal sem prijetna zakonca Rezar in pokazala sta mi omenjeno gnezdo v cvetličnem koritu med pelargonijami. Korito je bilo dober meter od tal, nataknjeno na leseno steno vrtno lope. Lastnika sta mi dejala, da bo ptica gotovo vsak čas priletela s hrano v kljuno, saj na gnezdo prihaja zelo pogosto.

Res ni bilo treba dolgo čakati. Na stojalu za perilo se je na moje veliko presenečenje pojavila taščica (*Erithacus rubecula*) s hrano v kljunu. Od tam je mimo nas zletela na ročaj kose, nato pa k svojim mladičem v gnezdo. Čez nekaj trenutkov je odletela z belim iztrebkom enega svojih mladičev in se kmalu spet vrnila, s hrano v kljunu, seveda. Take priložnosti nisem želel kar tako izpustiti, zato sem dogajanje okoli gnezda dokumentiral s fotoaparatom. Taščica se ni dala motiti pri svojem delu, saj je bila ljudi vajena. Nisem se mogel odpovedati niti obročkanju njenih petih mladičev, kajti taščičino gnezdo z mladiči se ne najde za vsakim grmom.

Taščica ima sicer najpogosteje gnezdo na tleh, dobro skrito pod kakšen previs ali korenine. V gnezdu te ptice se včasih najde tudi mlada kukavica (*Cuculus canorus*).

TAŠČICA (*Erithacus rubecula*) je izbrala silno nenavadno mesto za svoje gnezdo – cvetlično korito na vrtni lopi.

REŠITELJA ŠTORKLJE PREJELA PRIZNANJE AVIANA 2015

// Damijan Denac

Na 731 metrih nadmorske višine imamo v Sloveniji najvišje ležeče gnezdo bele štorke (*Ciconia ciconia*) – v Novi vasi na Blokah. Gnezdo je na dimniku ogromne hiše, ki ga krasí napis Slamar, kar so prve tri črke imen obeh lastnikov - gospoda Slavka in njegove žene Maričke Strman. Predlani je bilo v tem gnezdu rekordnih šest mladičev.

Po silovitem neurju v noči na 23. julij 2014 je v gnezdu ostalo le še pet mladičev. Gospod Slavko, velik občudovalec, varuh in skrbnik štorke, je bil zaskrbljen. Pregledal je vso okolico, a mladiča ni bilo nikjer. Naposled ga je le našel - v grmovju na tleh, 50 metrov od hiše, popolnoma mokrega, blatnega in premraženega. Mladič ni več kazal znakov življenja. S tem pa se Slavko ni mogel sprijazniti. Takoj ga je nesel na toplo, ga posušil, nahranil in tako je mladič počasi začel prihajati k sebi.

V naslednjih dneh je mladič bele štorke osvojil domače dvorišče, spal v pasji uti ... Le letel ni več. Slavko ga je zato vsak dan vozil na travnik, kjer so se hranili njegovi starši, bratje in sestre. Ti so ga takoj sprejeli, a ko je padel mrak, so odleteli na gnezdo, mladič pa ni mogel. Slavko ga je z avtom odpeljal nazaj domov. Tako ga je vozil k družini štorke več kot 10 dni. Šele po približno 14 dneh si je mladič toliko opomogel, da je ponovno poletel. Cela družina se je zatem še nekaj časa zadrževala v okolici gnezda, potem so se vsi odselili. Gospod Slavko in njegova žena Marička, ki je pri tem izdatno sodelovala, sta mladiča rešila gotove smrti.

Varstvo narave ni nekaj, kar bi lahko ljudem predpisali, ampak izhaja iz ljudi in presega njihove lastne interese. Prav tako v varstvu narave težko merimo obseg. Če je dejanje iskreno in plemenito, je veliko, tudi če gre za enega mladiča. Zato je DOPPS v letu 2016 zakoncema Strman podelil nagrado AVIANA. Na DOPPS-u smo se srečali že z mnogimi zgodbami ali usodami gnezd štorke. V zadnjem času se srečujemo žal vse pogosteje z zahtevami, da štorke, prinašalke otrok in simbol sreče in ljubezni, odstranimo s streh in dimnikov, saj ljudi motijo. Le kdo bi vedel, kaj je tisto, kar osrečuje človeka, ki ga štorke moti, in kako trajna je njegova sreča?

Mestne lastovke »na varnem«

// besedilo: Franc Bračko, foto: Tone Trebar / www.naturephoto-tone.com

Na stavbi na Glavnem trgu v Mariboru je leta 2015 gnezdilo približno 140 parov mestnih lastovk (*Delichon urbicum*). Toda med gnezdenjem so gnezda redno plenile sive vrane (*Corvus cornix*). Lahek dostop so jim omogočale pred dvema letoma nameščene varovalne police, ki naj bi preprečevale padanje iztrebkov lastovk na pločnik. Police so bile nameščene le približno 30 cm pod gnezdi, kar se je izkazalo za preblizu. Ker lastniki stavbe in lokalov niso mogli znova financirati znižanja polic, smo se odločili, da akcijo izvedemo kar člani Štajerske sekcije DOPPS:

»Delo smo opravili v dobrih šestih urah. V beton smo izvrtali 150 lukenj in pritrtili prav toliko vijakov, s tem pa znižali varovalne police za 60 centimetrov. Stanko Jamnik je priskrbel štiri baterijske vrtalnike in pet dodatnih baterij. Darku Vogrinu, ki nam je priskrbel avtomobilsko dvigalo, se za neposredno pomoč pri delu in razumevanje težave iskreno zahvaljujemo,« je povedal Franc Bračko, usklajevalec akcije in izvedbe del.

Fortuna v Turčiji

// besedilo: Katarina Denac

Enoletna bela štorclja (*Ciconia ciconia*) Fortuna iz Ponove vasi pri Grosupljem je svojo prvo zimo preživela v Etiopiji in osrednjem delu Tanzanije. Na začetku aprila 2016 je krenila nazaj severno proti Evropi. Mesec dni kasneje, natančneje 4. maja, se je ustalila 12 km JV od velikega slanega jezera Tuz Gölü v osrednjem delu Turčije. Tam je delala kratke, nekajkilometrskne premike v okolici naselja Ulukişla. Prehranjevala se je na njivah in travnikih, spala pa v še neokrnjeni stepski pokrajini zahodno od tega naselja. Ker je bilo videti, da se bo tu zadržala dlje časa, smo turškega partnerja BirdLife International, organizacijo Doğa Derneği, prosili, če bi jo poskusili poiskati in preverili, v kakšnem stanju je. V sodelovanju z lokalno pisarno ministrstva za gozdarstvo in vode so jo skušali najti 21. maja, vendar žal neuspešno. Glede na njene redne premike smo kljub temu sklepali, da je v dobrem stanju in da je odkrila prehransko bogato območje. Morda se je celo pridružila kakšni večji jati negnezdečih belih štorclj. Sredi junija je krenila proti Bosporju – morda pa se Fortuna vseeno še letos vrne v Slovenijo!

KODEKS

slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opazanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

Global Big Day 2016

// besedilo: **Tilen Basle, Petra Vrh Vrezec**

Ljubitelji narave smo v soboto, 14. maja, opazovali ptice po vsem svetu. Global Big Day je letos potekal drugič in je namenjen zbiranju opazovanj ptic iz vsega sveta. Organizatorji iz Cornellovega laboratorija za ornitologijo želijo na takšen način spodbuditi čim večje število ljudi k opazovanju narave, hkrati pa z množičnim načinom zbiranja opazovanj povečati število podatkov, ki bodo na voljo raziskovalcem.

Sodelovanje je preprosto. Ptice se na ta dan opazuje kjer koli in poljubno dolgo, pomembno je le, da se zabeleži, katere vrste in kolikšno število, ter da se to vnese v bazo podatkov na spletni strani projekta Global Big Day.

Letos so na ta dan sodelovali z zbiranjem podatkov tudi Slovenci. Pet jih je zabeležilo 62 ptic. V svetovnem merilu pa je sodelovalo 15.045 popisovalcev, ki je zbralo podatke o 6.313 vrstah oz. 46.130 pticah (podatki, zbrani 14. junija 2016).

Več na: http://ebird.org/ebird/country/SI?yr=BIGDAY_2016a

Ureditev gnezdišč na Ptujskem jezeru

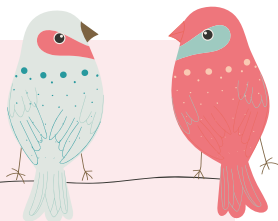
// besedilo: **Tilen Basle**, foto: **Damijan Denac**

Na otokih Ptujskega jezera in daljnovidnih podstavkih, ki so pomembno gnezdišče rečnega galeba (*Chroicocephalus ridibundus*) in navadne čigre (*Sterna hirundo*) na reki Dravi, smo 1. marca 2016 naredili pregled in delovno akcijo. Nova podstavka stebrov električnih daljnovodov smo obdali z ograjo iz goste mreže, s čimer bomo preprečili padec mladičev z gnezdišč na podstavkih v vodo. Ti se v primeru padca ne morejo več vrniti na podstavke, saj so ti previsoko nad vodno gladino. Dodatno smo na podstavke namestili številna zavetja za mladiče, ki jih bodo ščitila pred soncem, dežjem ali plenilci in izboljšala gnezditveni uspeh. Pri nameščanju smo sodelovali zaposleni in prostovoljci DOPPS-a, v pomoč pa nam je priskočilo tudi podjetje ELES, ki nam je dovolilo namestitev ograje in zavetij ter priskrbelo ograjo.

V okviru obiska Ptujskega jezera smo si ogledali tudi stanje na drugih otokih. Na »Velikem otoku« smo z žalostjo ugotovili, da je veter prevrnil in polomil konstrukcijo sončne elektrarne, ki napaja kamero za spremljanje kolonije gnezdečih rečnih galebov in navadnih čiger. Sistem bomo poskusili sicer v najkrajšem možnem času popraviti, zaradi kratkega časa, ki ga imamo na voljo pred začetkom gnezdenja galebov, pa letošnje obratovanje kamere in snemanje na otoku ostajata negotova.

Kontrolo gnezdišč smo izvedli v okviru projekta LIVEDRAVA, Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji, LIFE11 NAT/SI/882.

Vpišite se v e-skupino Ljubitelji ptic

Če želite prejemati naša obvestila o društvenih dogodkih ali prispevati svoje izkušnje oziroma mnenja, povezana s pticami in naravo, če želite prebrati, kakšne dogodivščine so izkusili drugi člani društva, si ogledati njihove fotografije ipd., potem vas vabimo, da se vpišete na skupino Ljubitelji ptic, in sicer na ljubitelji-ptic-subscribe@yahoogroups.com.

Peščene stene za breguljko in vodomca

// besedilo in foto: Tilen Basle

Breguljka (*Riparia riparia*) in vodomec (*Alcedo atthis*) sta 10. aprila 2016 spet dobila navpične peščene stene, ki jih nujno potrebujeta, da si vanje izkopljeta gnezditveni rov. Ker je danes delovanje rečnih procesov okrnjeno, vrsti izgubljata prostor za gnezdenje.

Skupaj s prostovoljci je DOPPS na ta dan ob reki Dravi izpeljal akcijo priprave peščenih sten za njuno gnezdenje. Delovne akcije se je udeležilo 15 prostovoljcev Štajerske sekcije DOPPS in študentov Fakultete za naravoslovje in matematiko Maribor. V slabih treh urah smo skupaj izkopal dobrih 60 metrov peščenih sten pri Mali vasi. Ker pa sta bila vzdušje in delovna vnema

zelo dobra, smo kasneje pri Zlatoličju izkopal še 10 metrov. V mesecu aprilu smo s posameznimi manjšimi akcijami nadaljevali in tako poskusili pripraviti čim več primernih sten za gnezdenje omenjenih vrst v tem ogroženem življenjskem okolju.

Vsem prostovoljcem se za trud in požrtvovalnost najlepše zahvaljujemo, za največje poplačilo pa bo priskrbel narava sama – gnezdeče breguljke in vodomci!

Akcija urejanja peščenih sten za breguljko in vodomca je potekala v sklopu projekta Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji, LIVEDRAVA, LIFE11 NAT/SI/882.

Bili smo na delovnem obisku na Slovaškem

// besedilo: Tilen Basle, foto: Damijan Denac

Primerov obnove rečnih ekosistemov je v zadnjih letih v Evropi vse več. Ljudje spoznavamo, da preteklo upravljanje rek ni bilo trajnostno in je zarezalo globoko rano v rečne življenjske prostore širom Evrope in sveta. Za učinkovito obnovo so potrebni sodoben pristop in učinkovita izmenjava izkušenj ter sodelovanje med naravovarstveniki, ki izvajajo ukrepe za izboljšanje stanja v rečnih ekosistemih. Prav s temi razlogi je ekipa projekta LIVEDRAVA v petek, 27. maja 2016, obiskala več projektnih območij ob reki Donavi na Slovaškem. Lokalna naravovarstvena organizacija BROZ na območju izvaja več projektov, nas pa sta posebej zanimala projekta LIFE BEESANDFISH (LIFE12 NAT/SK/1137) in Obnova območij Natura 2000 na čezmejnem območju Bratislave (LIFE10 NAT/SK/80).

Delovni obisk je obsegal obisk otoka Velkolélsky ostrov na Donavi, kjer so izvedli akcijo odprtja rokava in odstranitve kamnometa. Videli smo velike travne površine na otoku, ki jih vzdržujejo s pašo goveda in konj. Na lastni ekološki kmetiji jim pomaga še nekaj koz, ovc, svinj in kokoši. Sledil je ogled opuščeni peskokopov Devinska Kobyla blizu Bratislave, kjer domuje kolonija približno 70 parov čebelarjev (*Merops apiaster*). Širše območje se je v preteklosti izrazilo zarastlo, zato ga danes obnavljajo in ohranjajo s pomočjo paše, ki jo izvajajo s čredo približno 50 koz. Slednje lahko obiskovalci tudi posvojijo in tako podprejo trud naravovarstvenikov.

Nedaleč stran smo obisk zaključili z ogledom sotočja reke Donave in Morave ter rečnega rokava Devinsko rameno, ki so ga z odprtjem v zgornjem delu ponovno oživili v letu 2015.

Dokumentarni film Reka Drava: darilo narave za vse generacije

// besedilo: Polona Pagon

Sodelavci projekta LIVEDRAVA (LIFE11 NAT/SI/882) z veseljem najavljam izid dokumentarnega filma o reki Dravi, življenja v njej in ob njej. Film je 21-minutni izdelek, nastal v sodelovanju z zunanjim izvajalcem Kawka Production, Gregor Šubic s. p.

V prvem delu filma spoznamo, kakšna je bila Drava nekoč, ko je tekla skoraj svobodno, bila bogata z življenjem, polna rokavov, naravnih otokov, obrečnih gozdov, ter kako zelo so bili ljudje navezani na reko in življenje ob njej. V nadaljevanju so predstavljeni pritiski, ki jim je bilo v zadnjih desetletjih podvrženo območje reke Drave, ter njihov negativni vpliv na življenje in naravo na tem območju.

V drugem delu filma spoznamo življenje v spremenjenih razmerah. Predstavljene so varstvene, izobraževalne ter znanstveno-raziskovalne dejavnosti, ki so bile izvedene in se še izvajajo na območju reke Drave v okviru projekta LIVEDRAVA. Prikazani so odprti rokavi, očiščena prodišča, preučevanje malega deževnika (*Charadrius dubius*), nova gnezditvena otoka za navadne čigre (*Sterna hirundo*) na Ptujskem jezeru, obnova življenjskih okolij v

Ormoških lagunah, upravljanje tega območja s pašno živino ter ne nazadnje izjemno delo prostovoljcev DOPPS-a za ohranjanje reke Drave. Čez celoten dokumentarni film se prepletajo izjave domačinov, vodnogospodarstvenih delavcev, raziskovalcev in naravovarstvenikov, ki se z Dravo srečujejo vsak dan in vsak na svoj način.

Film je bil predpremierno prvič prikazan na Fakulteti za naravoslovje in matematiko v Mariboru, 6. januarja in 25. aprila 2016, ter 24. maja na Gradu na Goričkem. Premiera filma bo na začetku julija 2016 v Mariboru. Film bo predvajan tudi na nacionalni televiziji in ob drugih priložnostih, kot so festivali, predavanja, razstave in podobno. Na voljo je v dveh jezikovnih različicah, v slovenskem in angleškem jeziku.

Dokumentarni film si lahko ogledate na društveni spletni strani in spletni strani projekta LIVEDRAVA (<http://livedrava.ptice.si/>) pod rubriko Galerija – videogalerija.

Lepo vabljeni k ogledu!

slika levo
Reka Drava s številnimi rečnimi rokavi, posnetek iz leta 1975.
vir: Geodetska uprava Republike Slovenije

slika desno
Upodobitev Borla iz Topografije vojvodine Štajerske iz leta 1681 – Dravski splavarji in grad Borla v ozadju.
vir: Georg Mattheus Vischer

Graditev opazovalnega stolpa na Ptujskem jezeru

// besedilo in foto: Dominik Bombek

V sklopu projekta LIVEDRAVA se dejavnosti za vzpostavitev infrastrukture za obiskovalce na Ptujskem jezeru izvajajo že od leta 2013. V prvi fazi smo pridobili vsa potrebna dovoljenja za opazovalni stolp. V letu 2015 je Občina Ptuj pripravila javni razpis za postavitev opazovalnega stolpa. Tik pred gradnjo stolpa pa podjetje, ki je bilo izbrano na javnem razpisu, ni izpolnilo vseh pogojev, zato se je pogodba s predvidenim izvajalcem razveljavila. Občina Ptuj je v letu 2016 pripravila javno naročilo *in-house* s Komunalnim podjetjem Ptuj. Po usklajevanju načrtov med izvajalcem gradbenih del in projektantsko pisarno Ravnikar-Potokar ter nadzorom smo v mesecu aprilu začeli gradnjo opazovalnega stolpa na desnem bregu Ptujskega jezera. Pričakujemo, da bo stolp dokončan konec meseca junija 2016. Že sedaj pa vas vabim, da si z dokončanega opazovalnega stolpa ogledate novi otok s kolonijo navadne čigre (*Sterna hirundo*) in črnoglavega galeba (*Larus melanocephalus*).

POZOR: Poiščite obročkane bele štorcklje

// besedilo: **Al Vrezec, Damijan Denac, Dare Fekonja**, foto: **Dare Šere**

V letu 2015 smo v Sloveniji začeli z obročkanjem belih štorckelj (*Ciconia ciconia*) s posebnimi obročki ELSA (European Laser Signed Advanced Ring – evropski lasersko označeni napredni obroček), ki so jih razvili na nemškem inštitutu Max Planck. Obročki ELSA so varni za štorcklje in omogočajo lažje prebiranje, s čimer se število najdb poveča in s tem bistveno izboljša uporabnost raziskave. Nabavo teh nadstandardnih in naprednih obročkov je v okviru projekta »Bela štorcklja: ukrepi za ohranitev biotske raznovrstnosti v okviru obsežnih infrastrukturnih projektov« omogočil DOPPS. V letu 2016 smo v okviru dejavnosti Slovenskega centra za obročkanje ptičev pri Prirodoslovnem muzeju Slovenije že drugo sezono z obročki ELSA označevali mladiče belih štorckelj v gnezdih po vsej Sloveniji. S primerno optično napravo lahko na terenu brez težav preberemo številko obročka ali ga fotografiramo, saj so štorckljam nameščeni nad peto. Slovenski obročki ELSA imajo oznako SLL W s štirištevilčno kodo (glej sliko), pri nas pa se pojavljajo tudi štorcklje, ki so jih z obročki ELSA označili v tujini, zlasti iz Italije, Avstrije, Nemčije in Češke. Da bi več izvedeli o premikih teh ptic, v nadaljnjih letih pa predvsem o vračanju slovenskih štorckelj nazaj na domača gnezdišča, je nujno potrebna pomoč terenskih opazovalcev. Vsak podatek je izjemno dragocen! Podatke o najdbah obročkanih štorckelj zbira Slovenski center za obročkanje ptic, podatek in morebitno sliko ter okoliščine najdbe pa lahko sporočite koordinatorju obročkanja Daretu Fekonji na e-naslov dfekonja@pms-lj.si. On vam bo tudi sporočil, kje in kdaj je bila ptica obročkana. Vsak podatek šteje in ni slabih ali nepomembnih najdb!

O razvoju Krajinskega parka Središče ob Dravi

// besedilo: **Tanja Šumrada**

Območje predvidenega Krajinskega parka Središče ob Dravi in istoimenske občine je eden od 34 primerov, ki so jih znanstveniki v evropskem projektu PEGASUS izbrali za raziskavo ekosistemskih storitev in naravi prijaznega razvoja podeželja. Skupaj z raziskovalci z Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani smo tako v maju organizirali delavnico PEGASUS, kjer smo z lokalnimi kmeti in občinskimi svetniki razpravljali o trenutnem stanju, priložnostih in potrebah prihodnjega razvoja občine. Glede na družbeno in socialno stanje v regiji ter perspektivo kmetijskih trgov v EU smo se prisotni strinjali, da je ustanovitev krajinskega parka za to območje zelo smiselna razvojna pot. Sodobna zavarovana območja so preizkušena vozlišča za trženje novih storitev in proizvodov, ki lahko v lokalno okolje prinašajo visoko dodano vrednost. Kot ključne pomanjkljivosti na tem območju so udeleženci poudarili predvsem slabo podjetniško iniciativnost, pomanjkanje sodelovanja med ponudniki in potrebo po skupni predstavitvi. Da bi to odpravili, smo v zadnjem delu delavnice zbrali prve predloge za pakete skupne turistične ponudbe in identificirali potrebno lokalno infrastrukturo.

Univerza
v Ljubljani
Biotehniška
fakulteta

DOPPS sprejet v mrežo točk za nadarjene

// besedilo: **Damijan Denac**, foto: **Univerza v Ljubljani**

V prostorih Univerze v Ljubljani je bil 20. aprila 2016 DOPPS svečano nominiran za eno izmed prvih 28 evropskih točk za nadarjene. Izbor in nominacijo točk za nadarjene so opravili v CRSN-ju – Centru za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti (<https://www.pef.uni-lj.si/crsn.html>), ki deluje na Pedagoški fakulteti v Ljubljani in ga vodi prof. Mojca Jurišević. CRSN je eden izmed 14 evropskih centrov za nadarjene in je del Evropske podporne mreže za nadarjene (ETSN). Veselimo se izkazanega priznanja za vključitev v to mrežo, hkrati pa vidimo v tem logično nadaljevanje svojih prizadevanj na področju izobraževanja in razvijanje ustvarjalnosti mladih, predvsem tistih, ki že mladi pokažejo nadpovprečno zanimanje za naravo, njeno opazovanje in raziskovanje. S tem imamo na DOPPS-u že veliko izkušenj; več kot 700 nadarjenih mladih je sodelovalo na naših znamenitih Srečanjih mladih ornitologov, pripravili pa so 170 raziskovalnih nalog, organizirali smo več kot 20 raziskovalnih taborov za mlade ornitologe, ne nazadnje pa z revijo *Acrocephalus* mladim piscem omogočamo, da si pridobijo prve resne izkušnje z objavljanjem. S sodelovanjem v mreži se nam odpirajo nove priložnosti za izmenjave mladih in za krepitev mednarodne vpetosti, s čimer bomo delo z mladimi še izboljšali.

Študenti na terenu v lagunah

// besedilo in foto: **Damijan Denac**

V okviru predmeta Uvod v varstvo narave, ki ga poslušajo študentje 2. letnika programa Ekologija z naravovarstvom na mariborski Fakulteti za matematiko in naravoslovje, smo 14. maja 2016 opravili terenske vaje. Obiskali smo območja, kjer smo izvedli večja renaturacijska dela v okviru projekta LIFE Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji, posebej odprti rokav v Markovcih pri Ptujju, poln pezdirkov in navadnih pupkov, in lagune, kjer smo govorili predvsem o upravljanju življenjskih okolij s pašo vodnih bivolov.

Prostovoljka iz Francije na praksi

// besedilo in foto: **Damijan Denac**

Kot t. i. ERASMUS študentka je na DOPPS-u med 6. marcem in 20. majem opravljala prostovoljno delo Morgane Landel iz Francije. Zanja smo pripravili program dela, ki je obsegal v glavnem vsebine projekta LIVEDRAVA in NR Škocjanski zatok. Morgane študira kmetijstvo na fakulteti »Ecole Nationale Supérieure Agronomique de Toulouse«, pri nas pa se je izkazala kot zelo delovna in učinkovita študentka, z dobrim poznavanjem računalniškega programa GIS.

Tipni model lagun za slepe v izdelavi

// besedilo in foto: **Damijan Denac**

V izdelavi je tipni model Naravnega rezervata Ormoške lagune za slepe. Model bodo izdelali na Geodetskem inštitutu Slovenije (GIS), kjer imajo dolgoletne in bogate izkušnje pri interpretaciji vsebin za slepe. S strokovnjaki GIS-a smo si 11. maja 2016 ogledali lagune z namenom čim boljše prilagoditve modela realnemu stanju. Model je bil končan v juniju in postavljen v lagune. Na sliki so mag. Roman Rener in Jani Vidmar z GIS-a in Dominik Bombek z DOPPS-a pri diskusiji.

Nagrada "odgovorno do vode" Škocjanskemu zatoku

// besedilo: **Nataša Šalaja**, foto: **Bled Water festival**

Na Blejskem otoku je bil 17. junija zaključek Blejskega vodnega festivala (Bled Water Festival), na katerega je bil po nagrado "odgovorno do vode", ki so jo skupaj z Ministrstvom za okolje in prostor podelili v več kategorijah, vabljen tudi DOPPS. Nagrado je dobil Škocjanski zatok za korporativno najboljši projekt ohranjanja voda, prejeli pa smo jo skupaj DOPPS, Luka Koper in Mestna občina Koper.

Nagrado za najdrznejši projekt ohranjanja voda je prejel član DOPPS-a Rok Rozman z ekipo za projekt Balkan Rivers Tour, tako da smo se skupaj veselili uspehov pri ohranjanju voda in narave.

Jezik pri črnoperuti čigri (*Onychoprion fuscatus*) z oralno fistulo trajno štrli skozi luknjo na dnu ust.

foto: **B. J. Hughes**

Izvalili so se prvi mladiči malega deževnika

// besedilo: **Tilen Basle**, foto: **Tilen Basle**

Na reki Dravi so se 3. junija 2016 izvalili prvi letošnji mladiči malega deževnika (*Charadrius dubius*). Do sedaj smo našli več kot 30 gnezd tega skrivnostnega prebivalca rečnih prodišč, za katerega je reka Drava najpomembnejše območje v Sloveniji. V sklopu projekta LIVEDRAVA se z raziskavami trudimo ugotoviti, koliko mladičev dočaka prvi polet in koliko mladičev ter odraslih se v prihodnjem letu vrne na prodišča reke Drave. Rezultati teh raziskav bodo zelo pomembni v prihodnjih prizadevanjih za varovanje in obnovo življenjskih prostorov reke Drave.

V kratkem posnetku si lahko ogledate en dan stare mladiče malega deževnika, ki se grejejo pod svojim očetom. Mladiči v tem obdobju namreč še nimajo dobro razvitega mehanizma uravnavanja telesne temperature (termoregulacije), zato morajo po toploto k svojim staršem.

Nove znamke z motivi ptic

// besedilo: **Barbara Vidmar**

Pošta Slovenije je konec maja izdala novih pet rednih znamk z motivi ptic. Na njih so prikazani zelena žolna (*Picus viridis*), sršenar (*Pernis apivorus*), gozdni jereb (*Bonasa bonasia*), rdečeglavi kraljiček (*Regulus ignicapilla*) in čebelar (*Merops apiaster*). Posamezne vrste ptic je v Biltenu št. 111, ki ga izdaja Pošta Slovenije in je dostopen tudi na spletu, opisal Janez Gregori. Znamke so izšle na samolepilnem papirju v polah po 50 znamk, ilustriral in oblikoval pa jih je Zlatko Drčar.

POZOR: Oralna fistula – odraz slabe kondicije ptic

// prevod: **Petra vrh Vrezec**

Tisti, ki veliko svojega časa preživite v naravi in opazujete ptice, ste gotovo že opazili očitne poškodbe pri pticah, kot so manjkajoči prst ali celo noga, otekline okrog kljuna ipd. Leta 2001 pa so pri pticah prvič našli domnevno zelo redko anomalijo, imenovano oralna fistula, pri čemer ptici na spodnji čeljusti manjkajo koža in mišice. Jezik tako več ali manj stalno štrli iz odprtine na čeljusti. To so našli pri beloglavem jastrebu (*Gyps fulvus*), črnoperuti čigri (*Onychoprion fuscatus*) in zakrinkanem strmoglavcu (*Sula dactylatra*).

Ker angleški raziskovalci predvidevajo, da je ptic z omenjeno redko boleznijo več, kot so jih našli do sedaj, prosijo za pomoč ljudi, ki ptice obročkajo, opazujejo in fotografirajo. Če ste opazili pri pticah omenjene nepravilnosti, prosimo pošljite sporočilo dr. Jamesu Reynoldsu (J.Reynolds.2@bham.ac.uk) iz Centra za ornitologijo Univerze v Birminghamu (Velika Britanija).

Prva knjiga, ki na enem mestu prikazuje najvrednejša območja slovenskih pokrajin, ki so statusno zavarovana kot naravni park ali geopark.

cena

39^{,90}
€

GEAart

TEHNIČNI PODATKI:

- ▶ Format: **24 x 32 cm**
- ▶ Obseg: **272 strani**
- ▶ Tip vezave: **trda vezava**
- ▶ Jezik: **slo in ang izdaja**

VSEBINA:

- ▶ 1 narodni park
- ▶ 3 regijski parki
- ▶ 34 krajinskih parkov
- ▶ 1 naravni rezervat
- ▶ 7 nesojenih zavarovanih območij
- ▶ 3 geoparki
- ▶ 57 avtorjev besedil
- ▶ 54 fotografov
- ▶ 290 fotografij
- ▶ 51 ilustracij
- ▶ 1 pregledna karta

Knjigo lahko kupite v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, lahko jo naročite po elektronski pošti info@geaart.si ali preko spletne strani www.naravniparkislovenije.si. Poštnina za knjigo znaša 5,00 € (v SLO). V primeru naročila vsaj 2 knjig se poštnina ne zaračuna.

.....
V monografiji
sta predstavljena
tudi Naravni rezervat
Škocjanski zatok in
Ormoške lagune.
.....

na triglav

po papir

Skrbimo, da vam v času evropskega prvenstva v tiskalniku ne zmanjka papirja.

* storitve zagotavljamo tudi po prvenstvu. 😊

✓ BREZLESNI PAPIRJI	✓ FOTOKOPIRNI PAPIRJI
✓ BARVNI PAPIRJI	✓ EMBALAŽNI KARTONI
✓ STRUKTURNI PAPIRJI	✓ PREVLEČNI PAPIRJI
✓ METALIZIRANI PAPIRJI	✓ SAMOKOPIRNI PAPIRJI
✓ RECIKLAŽNI PAPIRJI	✓ PAUS
✓ SAMOLEPILNI PAPIRJI	✓ KUVERTE
✓ ENOSTRANSKO PREMAZNI	✓ VREČKE
✓ OBOJESTRANSKO PREMAZNI	✓ IN ŠE MNOGO DRUGEGA ...

Triglav papir d.o.o.
Zvezna ulica 2a
1000 Ljubljana

01 520 27 30
01 520 27 32

info@triglav-papir.si

www.triglav-papir.si

več na www.triglav-papir.si

*Tiskano na NEO GLOSS